

PAGINI LITERARE

Inscrisă la Tribunalul Turda S. I, registrul
publicațiilor, sub Nr. 3383 din 20 Iunie 1938 || Director-propr.: *Teodor Murășanu*

SUMARUL:

- M. BENIUC* Peste veacuri, Sunt copacul strajă . . . ,
Drumul meu, Și-așa-i bine!
- ROMULUS DEMETRESCU* Comentar la poezia lui Teodor Murășanu
- ZEVEDEIU BARBU* Rânduri pentru ideie
- AUREL MARIN* Renunțare, Fără mărunta stea, Pe sub
arbori . . .
- VASILE RUSU* Dușmanii
- TEODOR MURĂȘANU* Toamnă

CRONICI

IDEI, OAMENI, FAPTE

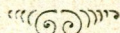
- GRIGORE POPA*, (O panoramă a literaturii române contimporane).
ȘTEFAN BACIU, (Tristețea revenirilor).

CĂRȚI

- ROMULUS DEMETRESCU*, (Mihai Beniuc : Cântece de pierzanie). —
NIC. N. MUNTEANU, (Petru Neagoe : Drumuri cu popas).

INSEMNĂRI

- M. BENIUC*, (Amici literari). — *TEODOR MURĂȘANU*, (Octav Șu-
luțiu. — Autori români în ungurește. — „Hanul Roșu“ de V. Beneș. —
Dintr'un manifest literar).

PAGINI LITERARE

— ODATĂ PE LUNĂ —

INGRIJITE DE:

V. BENEȘ, M. BENIUC, ROMULUS DEMETRESCU, TEODOR MURĂȘANU, GRIGORE POPA, YVONNE ROSSIGNON

Redactor: TEODOR MURĂȘANU

ABONAMENTUL:

În țară pentru particulari	Lei 240.—	anual
„ „ „ școli și biblioteci	„ 400.—	„
„ „ „ aut. și instituțiuni	„ 600.—	„
„ străinătate	„ 800.—	„
Abonament de sprijin	„ 1.000.—	„

Plata abonamentului se poate face integral, sau în două rate egale semestriale, fie direct, fie prin cec sau mandat poștal, la **Administrația revistei „Pagini Literare“, Turda, Strada Axente Sever, 15**

Pe cuponul mandatului se va specifica : „Abonament Pagini Literare“ și perioada de timp pentru care se face abonamentul (1 an sau 6 luni).

Oricine primește un număr și-l reține, se consideră abonat

Redacția și Administrația: Turda, Str. Axente Sever, 15

Manuscrisele *nu se înapoiază*. Domnii autori și editori, cari doresc să li se recenzeze volumele sunt rugați să le trimită Redacției.

P E S T E V E A C U R I

*Eu n'am dansat în jurul vițelului de aur
Și prea puțin îmi pasă că 'n lume trec boem,
Pun mai presus de toate o ramură de laur
Și mai presus de lauri un viitor poem.*

*Da, șmecherii vor spune că-i imbecil să lupți
În gârziile albastre cu Idealu 'n frunte,
Cu visuri svăpăiate și cu nădragii rupți,
Când s'ar putea să nască un șoarece din munte.*

*Ci eu cu pălăria trântită pe-o ureche
Trec fluerând un cântec pe drumul îndrăzneț,
Privind cum după mine, bolnavă, lumea veche
Se surpă din temeieri într'un apus măreț.*

*Tai brazdă prin desișuri de îndoieli și-arunc
Cu buzduganul minții hotar departe 'n vreme,
Va merge neamul ăsta spre el din tată 'n prunc
Și veșnic mai departe hotarul o să-i cheme.*

*— Iar eu, de mult sub țărnă, în fiecare an
În primăvara blândă voi răsări în zori
Și bucuros de jocul vieții năzdrăvan
Le voiu zâmbi la toate în chipul unei flori.*

SUNT COPACUL STRAJĂ...

Peisaj melancolic
In apele lunii
Mai ești pentru unii,
Avea, simbolic,
Al țării din vis
Dorit paradis.

Afară din timp,
Afară din loc,
Din nenoroc și din noroc
Indepărtat lunar Olimp,
In pală rază
Ei te visează.

Dar eu jos în lut
Am prins rădăcină
Și ploi de lumină
Mi-i dat să sărut
Cu mii de buze
Cu mii de frunze:

Sunt copacul strajă
Cu frunzișul treaz
Pentru cei de azi,
Și șoptesc o vrajă
Poate-o rugăciune
Pentru cei de mâne.

Nu știu dacă e
Să răsară flori
Din sămânța ce
O resfir în zori,
Totuși suferință
Samăn și credință.

Iar de voiu apune,
Una doar mă rog:
Fulger să 'ncunune
Creștetu-mi cu foc,
Ca să ardă pară
Peste 'ntreaga țară!

DRUMUL MEU

*Pegasul meu e murgul românesc.
El știe doar poteca și urcușul
Spre vârful către care năzuiesc
Și unde pajuri mari își au culcușul.*

*Acolo e palatul din poveste
Și Cosânzeana veșnic ne 'ntâlinită;
N'o văd prin ceață, dar eu știu că este
Și murgul bate vajnic din copită.*

*Ne vor eși la poduri de desubt
Bălaurii cu capetele șapte,
Va trebui cu dânșii să mă lupt
Din zori de zi până târziu în noapte.*

*Dar face-voiu în sângele lor baie
Și limbile lor pune-le-oiu în sân,
Ca să le vadă zâna mea bălaie,
Când ziua va veni la ea să mân.*

*Iar de va fi ca steaua mea să cadă
Nainte de soroc, pe drumul greu,
Un alt fecior cu fruntea de zăpadă
Va duce măț departe drumul meu!*

ȘI-AȘA-I BINE!

*De nimeni nu mă recunoaște,
De toți mă scui pă și mă 'njură,
Și-așa-i bine!
De ce-am cântat în tău de broaște
Ce horcăie bolnav de ură?*

*Și dac' asvârl în mine pietri
Și-mi pun cununi de spini pe frunte,
Și-așa-i bine!
De ce-am aprins cenușa vetrii,
De ce le-am predicat pe munte?*

*Iar de m'or pironi pe cruce
Și mi-or înfige lancea 'n coastă,
Și-așa-i bine!
De ce-am vrut spre mai-bine-a-i duce,
De ce-am iubit mulțimea proastă?*

M. BENIUC

COMENTAR LA POEZIA LUI TEODOR MURĂȘANU

I. — 1923—1926: POEZII MAI VECHI —

*Melodiile mele-s fluere 'n vânt
Cu rădăcini de pământ.*

(Ceteră-Flaut, din vol. „Lilioară“)

Nu vi s'a întâmplat adesea, călătorind, să fiți furați de felurite priveriști, să luați în samă amănuntele îndepărtatelor străinătăți și, deodată, întorși acasă târziu, să vă minunați, cu îndelungată nedumerire, de făptura încântătoare a unei vederi ce v'a stat multă vreme alături fără să vă întrebați de raritatea ei?

Acesta e cazul nostru cu poetul dela noi de-acasă, Teodor Murășanu. Toți știu — din câți pot și — câte ceva despre „poetul dela Turda“, despre harnicul și neobositul „redactor“ al revistei ardelenene „Pagini Literare“... Am știut și noi, i-am citit versurile în revistă, ba am avut chiar, puțini, eu însumi printre aceștia, prilejul de a simți caldă lui prietenie discretă.

Niciunul însă n'am știut ceva, se cuvine s'o mărturisim neted, cu întregul sentiment de vină și de... lene — pentru că din lene n'am aflat-o decât acum: *Teodor Murășanu este un poet adevărat, un poet însemnat, despre care trebuie să așteptăm cât mai mulți, desfășurându-se cu frumusețile poeziei sale.*

O spunem cu marea bucurie de a fi descoperit, încă odată, în vremea noastră de turburi preocupări nepoetice, în arta lui Teodor Murășanu, fața curatei poezii dorită de toți, așteptată cu nerăbdare. O spunem cu un adaos de mulțămire față de giumbușlucurile versuitorilor ce roiesc tot mai mult din stupul lipsei de talent al epocii noastre. Și, ceea ce este mai ciudat, trebuie să subliniem, e faptul că, deși a publicat de mult, poetul acesta e prea puțin cunoscut, măcar că are și 'n volumele de până acum lucruri ce trebuesc scoase la lumină, pentru valoarea lor netăgăduită.

A scrie despre prieteni lucruri bune, atunci când opera lor înfățișează merite reale, nu implică nici un meșteșug retoric, deoarece *frumosul* — acesta e cazul de față — „frumosul în persoană“, ca să zicem așa, n'are nevoie de prea multă recomandație străină. El se recomandă prin propria-i înfățișare, care-i cea mai de preț carte de vizită. De aceea încercarea noastră de a comenta aici poezia lui Teodor Murășanu va fi din acest punct de vedere, oarecum moral, ușurată.

Teodor Murășanu a tipărit în vara aceasta volumul de versuri intitulat — după o expresie din colindele ardelenesti — *Lilioară**).

Este volumul la care poetul ține mai mult, cred, pentru distanța ce o vede, ca expresie, între această carte și volumele de versuri mai vechi. Acestea sunt cuprinse în următoarele volume:

* Editura Miron Neagu din Sighișoara.

Fum de Jertfă (1923), *premiat de Academia Română**), *Lumini Suflate de Vânt*** (1925) și *Chiot Câmpenesc* (1926)***). Academia a scăpat din vedere (?) volumul din 1926, ori autorul nu l-a prezentat la premii? Păreră noastră este că și versurile de acolo meritau și ele un premiu, cum merită și versurile din *Lilioară*, pe care aș dori să le citească câțiva academicieni, împreună cu volumele nouă ale altor poeți tineri ardeleni, spre a răsplăti pe cântăreții noștri, pentru renașterea poeziei românești de aici.

Din cele 41 de poezii ale volumului *Fum de Jertfă* se mențin în întregime, fiind remarcabile, prin frumusețea și arta lor, cel puțin 15 bucăți; deși autorul, modest, le socotește... „flori veștejite astăzi”. Din cellalt volum de versuri — *Chiot Câmpenesc* — care cuprinde 34 de bucăți, — printre ele câteva poeme destul de vaste, — putem sublinia pentru stăruința criticei asupra-le 26 de poezii, mărginindu-ne a cita pe cele mai bune. Trebuie să adăugim însă că întreg volumul își păstrează prospețimea inspirației, spontaneitatea simțirii, frământarea și neliniștea dela început, însușiri, care, pe lângă altele, se încheagă în poezii de valoare, care pot fi citite oricând cu plăcere: *Fecior de Rob*, *Clopotul*, *Fapta*, *Povara*, *Rugă*, *Gândul*, *Lumina*, *Tezaurul din grâu*, *Septembrie împărțește bani de aur*, *Soare de toamnă*, *Vijelia dela noi din sat*, *Comorile* și cele trei piese de antologie: *Stelele*, *Mama* și *Floarea Soarelui*.

Ultimul volum, *Lilioară*, este o adevărată revelație pentru talentul poetului nostru. Astfel stând lucrurile, cititorii vor binevoi să caute îndreptățirea afirmațiilor noastre în cele ce urmează și în cercetarea celor trei volume.

*

Una din temele preferite ale poetului nostru este cântarea frumuseții plină de tainică ademenire a naturii. Această predilecție se continuă dela cele dintâi versuri ale lui Teodor Murășanu până la cele din urmă. Și credem, împreună cu un critic englez din veacul trecut — că acesta este semnul adevăratei simțiri poetice, mai ales că, deși lirică, poezia care reușește să noteze farmecul naturii, depășind impresia subiectivă a clipei, menținându-se așa dar într-o justă balanță de impersonalitate, este adevărata expresie a simțirii artistice: „The love of nature is the first thing in the mind of the true poet: the admiration of himself the last“****). Veți găsi, într-adevăr în versurile lui T. Murășanu lipsa acelei supărătoare arătosenii a aceluși răsfațat personal (narcissism) care inundă „poezia” contemporană. Simțirea poetului apare discretă și, deaceia, mai prețioasă, sub iubirea de netăgăduit a naturii pe care o înfățișează sau a altui „obiect de inspirație”. Această puțință de realizare obiectivă a simțirii care se plasticizează cu ajutorul fantaziei ponderate a artistului, permite lui Teodor Murășanu de a inventa motive oarecum *narrative* în expunerea emoțiilor sale, ca de pildă în *Păcat* și *Moara arsă* două din cele mai interesante poeme din *Fum de Jertfă*. Alte ori prelucrarea prețioasă a primelor impresii denotă aceeași ținută obiec-

*) Tip, Bornemis Cluj. **) ed. libr. dieces. Arad (col. „Semănătorul”), ***) Tip. „Ardealul” Cluj. ****) William Hazlitt, *Lectures on the english poets* (VIII).

tivă, care se vedește și în transfigurarea impresiei în simbol, de pildă în sonetul *ledera*, din același prim volum de versuri.

Ideea aspirațiilor spre ținte strălucite care sbuciumă etern sufletul omenesc până îl fărâmă în cele din urmă, e simbolizată de poet astfel:

Se 'nalță bietul suflet după soare
Și se lipește de vrăjitu-i jar,
Precum se strânge iedera de par
Și crește mândră 'n zile priitoare...

Un exemplu de prelucrare a impresiilor și de încadrare a emoției în notații obiective:

1. S'aprend pe cer făcliile de ceară —
Văzduhurile toate ard în pară,
Fuminginea lor a 'necat pământul...
2. Departe-un clopot a tăcut târziu
Și o mână nevăzută peste lume
Asvârle din țarie cu pustiu,
Cu viore de farmec și tăcere...")
4. Visez cu ochii 'n zare —
Și cum s'alintă leagănul de umbre
Când într'o parte, când în alta, -mi pare
Că cineva cu mâni aeriene
Mă mângâie cu 'n farmec rar pe gene,
Pe ochi, pe gând...
5. ... Că cineva cu mii de brațe 'n aer
Mă clatină cu grijă, ca 'ntr'un leagăn
Cântându-mi vorbe dulci la căpătâiu!... (Leagăni de Umbre)

Același procedeu îl puteți găsi, mai puțin concentrat totuși, dar poate mai vădit, în poezia *Pădure, bucuria ta mă doare...* (vol. „Fum de Jertfă”). Monologul din *Eu și sufletul*, în care poetul rămâne mai strâns legat de analiza directă a trăirii, deși o plasticizează pe aceasta prin comparații și descrieri scurte, nu pare din punct de vedere expresiv destul de realizat deși, ca și 'n alte poezii cu formă fixă (aici avem un sonet) versurile lui T. Murășanu au ceva lapidar, ca 'n terținele dantești. Lucrul acesta merge perfect, înoindu-se cu fiecui volum. Chiar în sonetul de care-i vorba aici sunt încă câteva stângăcii de... atelier. De ex.:

Să-și bată joc...
De cer, de iad, de soarta ce-l nutrește...
... Însângerându-mi inima de-oroare...

Dar aceste imperfecțiuni de creștere, nu întunecă pentru cercetătorul atent procedeu folosit de poet, orizonturile tehnice sale, precum nici unele reminiscențe acustice nu ne opresc să subliniem o unitate afectivă a poeziilor respective. De pildă în *Două Lumi sau Noaptea cu pătrar de lună*, ca să cităm două poezii în care aceste observații ni se par mai susținute de tehnica versurilor.

Sunt însă câteva poezii mai concentrate ca formă în care poetul reușește să surprindă muzica interioară a sufletului său înfiorat de emoție în transpuneri analitice uneori înflorite cu scurte procedee

) strofa următoare (3) este inutilă întregului.

descriptive, care impresionează și rețin prin grația, duioșia sau ne-
liniștea lor caldă.

Astfel ideea că tăcerile crângului sunt turburate cu sonore
glasuri de talangă, când... vesele când triste trezește în sufletul
poetului ecoul propriilor trăiri care revine într'o zi furtunoasă, urită
și bogată în dureri. — Poezia răsfrânge discret și simplu acest cu-
prins sufletesc:

E ziua lacrimilor astăzi
Când toate streșinile curg —
Aleargă focul unui fulger
Prin fulul albului amurg...

E ziua lacrimilor astăzi
Când streșinile curg mereu —
Surâde 'n punți încântătoare
Pe boltă 'ntăiul curcubeu...

Și-ascultă sufletu-mi ascultă,
Cum în tăcerile din crâng,
Sonore glasuri de talangă
Acuma râd, acuma plâng.

... Aproape vin, tot mai aproape,
Acuma iar s'au depărtat...
Și-o lacrimă ce n'o pot plânge
În ochii mei s'a cufundat... (Svonuri din Larg)

Sau în cele două părți melancolice ale poeziei *Murmur de toamnă*,
în care cea dintâiu e mult mai personală ca înstrinare melodică

Străinule cu haina 'n viitor,
Să nu prea lărmuești când treci...

— Sunt agonii azi pretutindeni
Și-stătea lacrimi pe poteci,

Cad frunzele... și tot mai multe
S'au pus, de-o clipă doar, pe nins
De parc'o mână nevăzută,
Păgân le-ar scutura 'nadins...

M'am răzimat, cu fruntea 'n palme,
De trunchiul alb al unui fag,
În jurul meu sunt numai svonuri
Și-acorduri lungi de cântec vag....

Ascult, ascult, cu ochii turburi,
Cum fașii se clătesc arar...
... Un murmur mi-a căzut în suflet
Din tânguitul lor amar...

Și ca 'ntr'un farmec, ape calde
Și cântece... m'am copleșit,
Cum n'am cântat doar niciodată
Și niciodată n'am simțit! (Murmur de toamnă I)

Astăzi, e adevărat: după tonul elegiac-retoric cam învechit al poe-
ziei lui Al. Vlahuță și după lirica elegiacă din unele poeme ale
lui D. Anghel, versuri ca acestea sunt greu de realizat și chiar greu
de adâncit în suflet uneori. Tocmai de aceea, trebuie însă de rețin-
nut că poezia ardeleană dela Goga și Blaga n'a mai realizat însă
ceva asemănător (ne aflăm în 1923!).

Așa că versurile următoare de romanță arată că poezia și-a

trecut suspinele și dincoace de Carpați cu aceleași acorduri de duioșie și lirism

De ce-s atâtea șoapte 'n aer
Și atâtea frunze pe cărări...?
Se culcă luncile 'ntr'un vaer
Și-al negurilor vânăț caer
Se lasă tainic peste zări...

S'a 'mbolnăvit din cale-afară
Surăsul gingașelor flori —
Se-aud strigări în fapt de seară
Că vine viforul în țară
Cu fulgi și țipet de viori!

...Se-adună tânguirii din zare
Pe vâjiirile de vânt —
Și iar întreg cuprinsul pare
Că cine ști ce 'nmormântare
A fost aseară pe pământ! (Murmur de toamnă II)

Coloritul vizual și cromatica sonoră a romanțelor din cântecul de mai sus numai în „Rapsodiile” lui Topârceanu își au pereche și se apropie prin muzicalitate de acestea, — fără a avea, firește, vreo legătură directă. De altfel poetul nostru e mare meșter în astfel de game cromatice. În tot volumul *Fum de Jertfă* tonalitatea ușor minoră a sentimentelor reține pe poet departe de izbucniri și pe linia unei inspirații melancolic-senine, care se realizează mai ușor sub forma cântecului (romanței). Sunt de reținut în privința aceasta două poezii caracteristice: „Gânduri de toamnă” și „Primăvară... Primăvară.”

Mi se pare însă că poeziile cele mai reușite, pe lângă cele citate, sunt *Păcat* și *Moara arsă*, două mici balade romantice, cărora rotunjimea expresiei le dă poeziilor o întregime artistică demnă de reținut.

*

În cel de-al doilea volum, *Lumini suflate de vânt*, poetul nostru strânge 44 poezii de felurită factură, diverse ca inspirație și ca valoare. Poetul încearcă și aici felurite forme de versuri și de strofe și construiește poeziile cu ușurință: cel puțin versul curge de obicei nesilit și ia uneori chiar forma populară ca în ciclul *Doine*. Este singura cârticică de versuri a lui Teodor Murășanu în care sună mai ales struna erotică, aproape absentă în celelalte. De asemenea, se pot găsi aici câteva poezii narrative care ies din rândul celorlalte, ca *Doncea*, *Voinic călare*, *Povestesc în sat bătrânii*, care sunt reușite în sensul baladelor romantice. Cea dintâiu, *Doncea*, se poate apropia de „stilul” baladelor lui Iosif. *Romanță* interesantă ca versificație, e un cântec impresionant, din care citez ultimele versuri:

Se scutur' salcâmii pe vânturi și ploii
De dorul privirilor tale.
Tălângile cântă, tălângile plâng
Și negura cade pe vale!

În *Vlădicul* e un portret liric care și se 'ntipărește în suflet. În *Legendă* viziunea timpilor glorioși de altă dată e prinsă în versuri de obicei sprintene. Din ciclul de *Cântece* (26 la număr) plin de

sentimente gingașe, multe prinse în versuri rezezi și sonore, trebuie să subliniem câteva pentru versurile lor rare, ca nr. 13 unde găsim această mică perlă:

Ce dulci-s clipele de noapte,
Când doarme lumea de zăpadă
Să stai sub farmecul de lună
Cu dulcea dorurilor sladă.

sau ca nr. 25:

La căsuța dintre paltini,
Cu fereastra spre livadă,
Am văzut doi ochi sfielnici
Și doi săni ca de zăpadă...

Și de-atunci ca un lunatic
Umblu serile de-arândul,
Mă silesc și nu pot spune
Ce-mi vrea inima și gândul.

Dar spre paltiri nu odată
Trec ca nime să mă vadă —
Și de-atunci mi-e dragă casa,
Cu fereastra spre livadă.

Recolta din aceste versuri ne poate arăta la poetul nostru un meșteșug remarcabil în mlădierea cuvântului; el e un bun cunoscător al limbii. O îndemănare în versuire, o reușită înfățișare descriptivă a sentimentului naturii și a celui erotic. Deasemeni unele reminiscențe de forme expresive dela Eminescu, Coșbuc și Iosif. Acestea vor dispărea în volumele următoare.

*

Chiot Câmpenesc (1926) ne arată căile pe care poetul nostru s'a îmbogățit, diversificându-se. Găsim și aici aceeași dragoste pentru natură. De data aceasta însă atmosfera inspirației este mai puțin timbrată de tonul minor al afectivității. Poetul pare a se fi depersonalizat și mai mult și 'n sufletul său — așa cum ni-l arată poemele — surprindem dorul înfrățirii cu firea. Bucuria acestei întovăririi și cufundări, al căror obiectiv e natura — este adesea pronunțat accentuată. De aceea emoția primește deobicei expresia avântată caracteristică odei și imnului. În aceste poezii, pline de de lumină, găsim cântarea naturii în mijlocul căreia poetul aleargă însetat:

Lăsați-mă 'n vâltoarea câmpului
Să fiu un punct în lumea de colori,
Un bob în gâlgăirea de comori
Svârlite din răsufletul pământului!...

... M'as înfrăți cu sfânta armonie,
Cu zumzetul ce aue 'n câmpie,
Cu liniștea, cu umbrele, cu firea, —

Și sufletu-mi s'ar odihni 'n verdeață,
Simțind cum, ca o umbră de dulceață,
Li trece peste ochi nemărginirea. (din *Chiot câmpenesc*)

Dorința puternică de înfrățire cu natura ia forma imnului:

O, Doamne, fă-mi din suflet o albină:
Neodihnită găză călătoare

Peste câmpia — aşternut de soare
Nebună după miere şi lumină...

S'alerge peste valuri de sulină,
În scorbur' de genui să se coboare,
Să se cufunde 'n fiecare floare,
Cântând şi culegând fără hodină...

Încovoiată sub poveri de miere
De zeci de ori să vină la prisacă,
Să-şi toarne preţioasa bogăţie —

Şi, beată de miresme şi plăcere,
Aripile degrabă să-şi desfacă
Şi să se-arunce iarăşi în câmpie!... (Ruga)

În poezia *Izvorul* tonul povestitor ne înfăţişează sentimentul poetului pentru natură sub aceeaşi formă de dor şi de durere, pe care-am mai găsit-o la poetul nostru. Versul e însă mai bogat ca în multe din poeziile acestui volum: el vedeşte amplificarea mijloacelor de exprimare folosite acum. Icoanele poetice sunt mai frecvente şi mai neaşteptate, construcţia poemelor mai variată, unduindu-se oarecum după ritmica afectivă. Naturismul se exprimă şi aici într'un chip firesc

Şi iar mai ştiu ca 'n zile dulci de Maiu,
Din prispa casei noastre dela ţară,
Eu desluşeam pe câmp un sfânt alaiu —
De popi, de oşti, de strigăt de fanfară,
De fumuri de cădelniţi, de biserici,
De închipuiri, de flori, de cânt de clerici,
De chiote, de nuntă şi de soare
Într'o neprihănită zi de sărbător e...

Câmpul primăvăratîc însumează aici toate manifestările sărbătoreşti ale vieţii dela ţară. Poetul se închină, ascultă înmărmurit în tonurile acestei simfonii rustice, glasul multiplu al vieţii, care-l umple de smerenie:

Ca 'n faţa unei necuprinse arătări
De plăsmuiri din basme şi minuni,
Genunchii mei se prăbuşesc în dungi
Pe iarba caldă de svâcniri şi sărutări
Şi cu urechea pe pământul înflorit,
Cu faţa printre spicele de orz cu gene lungi,
Eu mă 'nchinam şi ascultam înmărmurit:
 Şi vuetul pământului
 Şi baterile vântului
 Şi freamătul pędurilor
 Şi sgomotul securilor
 Şi strigătul drumarilor
 Şi cântecul fecioarelor
 Şi murmurul izvoarelor!...

Iubirea pentru acest glas al firii e nemărginită, izbucneşte:

O, câte veri n'am pribegit prin lanuri
Cu hain' 'n vânt cu pieptul desfăcut,
Căznindu-mă cu mâ nile amândouă
Să prind în braţe hohotul pădurii
Şi râsul câmpului... să le sărat ..

*) ca formă, — un sonet.

Apoi:

Arar-arar, când sufletu-mi se 'mparte,
O mână 'mpinge frunzele 'ntr'o parte
Și, ca un must aromitor ce-ar vrea să fiarbă,
Cu apele lui limcezi senine
Izvorul se revarsă peste mine
Și curge 'ntruna, curge să mă 'nnece
Măreț, săbatec și turburător —

Sălbaticul, frumosul meu izvor,
Ce-i pasă lui cu apele-i mă dor! ? (Toate citatele din poemul Izvorul)

Sentimentul de dragoste admirativă pentru frumusețea plină de nuanțe a firii contrastează câteodată cu sentimentul de durere, spus sfios, din inima poetului, dând poemei un ușor suflu meditativ, care nu distonează cu refrenul melancolic al romanței.

Poetul ascultă forfotul tumultuos al câmpiei de unde s'a desprins — și-și „dăruie urechea uimită în urmă”, vrăjit și 'ndurerat totodată :

E-atâta cântare în inimă ei,
În inima ei, în inima ei...
Dar noapte, în care nu jăruie*) o stea,
E 'n inima mea, e 'n inima mea. (În câmpie)

Aceeași iubire a naturii ia aspect simbolic în poema *Lumina* în care cele două modalități emotive, bucurie exaltată și melancolia potolită izvorăsc din contrastul dintre limpezimea luminii dătătoare de viață ce inundă întreaga fire și întunerecul din sufletul omului. Afară de câteva rare imperfecțiuni poema aceasta este de o rară frumusețe.

Cam aceeași temă — compararea luminii minunate a stelelor cu „așchiile de lumină prăfuită” ce constrastează, din sufletul nostru, față de strălucirea înaltă a astrelor — o găsim în poema minunată *Stelele*. E aici un motiv de superioară poezie, cântat atâta de toți poeții, mai ales de romantici, dar tocmai de aceea așa de dificil pentru un poet modern. Și totuși cât de frumos izbutește T. Murășanu să realizeze motivul acesta în poema de care vorbim. Regret că nu pot cita poemul întreg, dar cititorul va trebui să urmărească cu atenție ultimele cinci strofe (20 de versuri) care în ritmul lor bine cadențat și perfect modelat tremurului interior al simțirii, arată gradajia sentimentului dela curiositate la neliniște și desolare. Citez, pe sărite :

... Târziu, mi-am coborît de sus privirea
Și m'am uitat, printre 'ntrebări, în mine: —
Erau aici,*) căzute peste-olaltă
Cu toată 'ntricoșata lor lumină,
Cu toată strălucirea lor înaltă!

Nebun am alergat, nebun în casă...

Ajuns și căutând din nou mai bine
În strălucirea ce-mi părea în mine,
Eu m'am întins c'o dragoste păgână
S'apuc, ca pe-un lăstun, o nestemată,
Și s'o privesc apoi de-aproape 'n mână...
Dar în zadar în spaima-mi repetată

*) a jăru, verb dela: jar.
) stelele

Și toată 'năbușita mea revoltă,
Căci eu, căci eu acolo n'am găsit
Decât un pumn de cioburi de lumină,
Un pumn de așchii de lumină prăfuită...

Prin geam, depart, stelele pe boltă
Rădeau în toată strălucirea lor divină! (Stelele)

De-o frumusețe asemănătoare, poate ceva mai gravă, datorită cadrului și inventivității narative, cu ajutorul căreia poetul îmbracă drama unei vechi aspirații umane, — ni se pare poemul admirabil *Tezaurul din grâu*. — Desigur că și orchestrația de nuanțe descriptive bine prinse contribuie la strălucirea poeziei de față. (Vezi începutul!) Și aici ca și în *Stelele*, ca și în *Fapta**) și alte câteva bucăți, poetul atinge, fie prin viziune, fie prin factura versului, înălțimi clasice în realizările sale.

Clopotul, împreună cu același nume, dă iarăși prilej de meditație poetului, deși subiectul a fost folosit atâta.

Terținele din *Povara* înfățișează, frumos, îngrijorarea poetului pentru soarta bogățiilor sufletești:

Mi-e sufletul azi un pom înflorit...

...O câte flori din sufletul meu însă,
Nebiruite de vreun vânt nerod,
Vor rămânea 'nsfârșit, să lege rod? etc.

Balada Noptii ne arată o măiastră personificare a nopții, oarbă, stinsă și de toți părăsită, cu chipu-i veșnic trist, cum e pământul. Ea poposește pe un steiu și-și țese din uriașu-i ghem de funigei, tainic, prin văzduh, veșmântul... Și vântul, bătându-și joc de bătrânețea ei, îi incurcă pânza în glumă. Ea însă-și leagă'n pripă pânză ruptă și lucrează într'una mai departe:

Țesându-și cu suspinări ne'nțelese,
De mii dă veacuri truda ne'nteruptă.

Numai cerului i-e milă de dânsa și-i face lumină:

De m'la ei nemărginita boltă,
Int'o splendoare care te revoltă *)
Aprinde-ți toate stelele deodată —

Sub para lor de-argint ce-și prăbușește
Peste văzduhuri pulberea curată
Să'ncerce Bi.ta să și sfârșească-odată
Veșmântul care nu și-l mai sfârșește.

Trebue să mărturisim că avem aici o inspirație impresionantă, cu atât mai remarcabilă, cu cât subiectul a inspirat atâți poeți și totuși poetul nostru îi găsește o învestimântare așa de expresivă și de originală apropiată de felul creației din legendele noastre populare.

Poetul reflectează asupra vieții proprii cu rosturile ei și-și găsește asemănare cu celelalte creații ale firii care-l cuprinde. Este aici o integrare în rostul creației divine pentru care sufletul său are admirație, uneori — ca și la Eminescu — pentru intangibilitatea lor misterioasă și rece, când e vorba de creațiile cosmosului

*) Minus, aici, distonanțe de limbaj în versul 10.

*) „Revolta” e pentru rimă? Păcat.

astral, altelei pentru asemănarea rosturilor existenței, când, conștient de acest lucru comparația devine pentru poetul nostru simbol, așa cum am văzut în *Iedera*, de pildă.

Din acest punct de vedere trebuiesc menționate două poezii foarte frumoase, dintre cele mai bune și ele!

Comorile, în care se arată sufletul muritorilor ce aleargă după fantome — dezvoltându-se mitul poporan corespunzător —

Ard Comorile	Dar n'ajung niciuna
La margini de drumuri	Ori ce fac căci focurile
Jucându-și valvurile	Din fața mea 'ntruna
În vinete fumuri...	Iși mută locurile!...
— Și fug după ele...	

— Și *Floarea Soarelui*, cea din urmă poezie a volumului „Chiot câmpenesc”, care merită subliniată pentru aleasa ei frumusețe și ar trebui citată în întregime, dacă s'ar putea...:

Eu sunt o biată Floare-a Soarelui
Asemeni ei în fiecare vară
Sufletu-mi urcă, șovăie, coboară
Rotindu se după lumina lui...

... Cu ea'mpreună mă ridic și eu,
Mă'ntind spre el (spre Soare) cu mâinile-amândouă
Să sorb din harul lui dumnezeesc
Și ca o plantă simt că mă'noesc
Cu fiecare primăvară nouă...

Și totmai ca o Floare-a Soarelui
Ce toamna-și încovoale pe câmpie
Creșt-tul greu de doruri și semințe
Ce vor sluji aceleași credințe
În primăvara caldă ce-o să vie, —

Pe-ogorul vieții mele cat smerit
Spre tot ce-a fost păiș sau floare vie,
Spre tot ce după mine va să'nvie
Din sufletul colindător prin zări
Rotind nepieritoare 'nsemnări...

Mai rămâne, pentru a termina comentarea bucăților celor mai reprezentative din volumul acesta să amintim de poema *Fecior de Rob* al cărui material de construcție e diferit aproape de al tuturor celorlalte poezii din volum și, caracteristic literaturii ardelenesti din veacul al XIX și al nostru se realizează totuși într'o admirabilă piesă antologică.

„Feciorul bun al unui rob” se gândește cum îl aruncară, în drumul lor, străbunii și cum de când s'a pomenit pe lume simția ceva inecăcios și greu și aerul și toate'n jur îi miroseau a doruri fără nume. Soarta l-a prăbușit ca și pe înaintașii lui, „Să-și ogo-rească” (ce frumos cuvânt!) neastâmpăratul lut. Din graiul străbunilor el a învățat blestemul și rugăciunea, a învățat să-și fluiere doina 'n vânt. Și'n noaptea 'ncremenitului pământ să-și cate câmpeneasca înțelepciune.

Dar într'o zi strălucirea soarelui l-a rupt din aplecarea spre glie și l-a îndemnat să-și înalțe sufletul spre lumină. E aici admi-

rabil spus procesul de ridicare al omului, de pe pământul suferințelor țării noastre :

*Fecior de rob, sub rotitoarea boltă
De-atunci eu trec pe drumul meu cântând,
Și 'n cântece, ne împăcatu-mi gând
Miroase-adesă a doruri și-a revoltă ...*

*Iar din lumina ce se dăruiește
Gălgăitoare peste lutul meu,
Flămând, sălbatic, eu mă'nfrupt mereu,
Și, totuși, foamea mea mereu sporește.*

(Fecior de rob)

Această accidentală plămadă socială a poemei e ridicată, prin reflecția despre general omenescul ce sclipește în sufletul robului la scânteia divină a luminii, la rangul de meditație filosofică. Și forma adecvată învăluiește perfect cuprinsul de idei și simțire, topindu-se într'o expresie perfect armonioasă.

De asemeni, trebuie amintită poema *Mama*. Și aici, cu toate că avem aface cu un subiect foarte comun în poezia tuturor timpurilor, poetul nostru izbutește să ne redea cu o prospețime demnă de reținut făptura psihologică general omenească a mamei. Poema este bogată în versuri și'n frumuseți. Inceputul e alcătuit dintr'o comparație :

Văzut'ați undeva pe țărm de ape
Vreun trunchiu bătrân de falnică răchită?
Atâtea vânturi n'au putut s'o sape
Și-atâtea valuri n'au putut s'o 'nghiță,
Dar neîndu'ata vreme-a bicuit'o
Acolo stă, pe țărm, cât e de mare,
Cu măduva pierită fără sevă,
Cu coaja ei frumoasă despoiată,
Cu mândrele ei crengi de mult uscate,
Frumoasă, prăbușită și trunchiată!
O scorbura din tot ce-a fost odată!

În juru-i însă, mândre, ici și colo
Măi îte nouă proaspăt aruncate
Se'nalță verzi cu-atâta sănătate
Și fragede și vesele 'ntre ele
De parc'ar clocoti cu prisosință
Toată vigoarea falnicii răchite
În svelta lor viață de nuele!

Această imagine a răchitei prăbușite îi trezește în minte poetului icoana mamei sale îmbătrânite.

Poezia urmează desfășurându-se într'un cald dar potolit sentiment intim de iubire pentru mamă, în care portretul bătrânei e admirabil schițat :

O, brațele ei reci și noduroase,
Privirea spălăcită, tâmpla ninsă,
Obrazul ei: o piele neîntinsă,
Grumazul slab și vorba ei, în care
Durerile doar i-au rămas frumoase!...

...Și i-am văzut iar fața ca o iască,
Privirile și tâmplele ei ninse,
Statura-i de podoabe despoiată
Și sânii storși și-atât de fără vlagă,

Și spatele și umbletul ei veșted :
 Un trunchiu căzut, funța ei întreagă,
 O scorbură din tot ce-a fost odată !
 — Doar sufletul i-a mai rămas același,
 Tot îndrăzneț, tot vesel și tot tare,
 Căci mi-a vorbit cu bunătațe de viață
 De lume, de pățanii și de oameni
 Și mi-a vorbit de-atâtea lucruri bune
 Destăinuindu-mi drumuri cu dulceață... etc.

Această decădere a omului pe care poetul o trăește mai intens în cazul de față, îi trezește în suflet o puternică durere făcându-l să plângă și să regrete tinerețea pierdută și plină de farmec a mamei, dar își dă seama îndată că tot ce dansa a pierdut îi sunt trecute lui :

Ți-ai despoiat de tot ce-i fraged chipul
 Și mi le-ai dat în rând pe toate mie !

El promite atunci să treacă mai departe aceste comori moștenite și ideea aceasta revine în sufletul lui ca un ecou ce-l obsedează, fiind bine subliniată prin repetițiile dela sfârșitul poemei.

Cred că nu e trebuincios să stăruiesc în amănunte asupra celorlalte poezii din volumul *Chiot Câmpenesc*, pe care le-am amintit la începutul acestui comentariu, deși sunt acolo unele frumuseți de amănunt ce merită evidențiate.

Vom releva doar câteva icoane izolate din diferite poezii, care ne vor arăta jocul imaginației plastice în versurile lor. — Iată copăceii primind vestea primăverii :

S'au gătit mai întâiu toți în alb de sărbătoare
 Apoi au făcut un semn cu crângile
 Și'n toată lumea, la aceeași dată,
 Au început să cânte tălângile...

Iată acum și scena plină de mișcare a dealurilor ce se prăbușesc. Este o înfățișare plastică plină de vigoare :

Din hăuri, peste văi și peste coaste,
 Trecură'ntâiu patrule tari de vânt
 S'apoi cu sgăduiri de ape multe
 Se prăbuși, din cer până'n pământ,
 O'ntunecime 'nțșurată 'n spaimă...
 Și după ea veni și întreaga oaste
 De răcnete cu scufundări de peșteri
 Și se făcu un clocot în văzduhuri;
 Țăzneau grăbite fulgerele 'n aer,
 Trecea pe sus arar un groaznic vaer —
 Se opinteau în noapte mii de brațe
 Să sgudue din temelii pământul...
 Crezând că încă tot nu-i ceasul, poate,
 Ele se sprijiniră tare 'n coate,
 În unghii și 'n genunchii reci de groază!
 Și.apoi, când au văzut că e zadarnic totul,
 Au scos un vaet lung deodată toate
 Și s'au pornit...

A fost un muget

Un hohot lung de muzici și chimvale,
 Ca zeci de mii de care încărcate
 Ce s'au lăsat pe un povârniș la vale !

Față de acest cataclism, viața și rostul existenței rămân impasibile, ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic. Iată finalul poemei care exprimă acest lucru :

— Dar dimineată, când pe scara bolții,
S'a ridicat din nou măritul soare,
Pădurile, câmpiile și apele
Nu și-au clintit un mușchiu măcar pe față
Priiind, ca de obicei, nepăsătoare,
Nemărginirea lumii inundată
În mări de sănătate și verdeață!
(Prăbușirea dealurilor)

Din viziunea aceasta apocaliptică reiese sentimentul zădărniceii lucrurilor ce strică echilibrul cosmic, ca și a străduințelor ome-nești — în fața nemărginirii lumii. E o idee ce mijeste adeseori în poemele lui T. Murășanu.

Iată un „intermezzo” descriptiv din poema *Tezaurul din grâu*:

Pornise un vânt ușor de dimineată
Și câmpu 'ntreg se legăna cu el:
Cântau domol pădurile pe coaste,
Livezi cu răsufn'pt în cingătoare
Încondeiau o șerpuire de oțel
Printr'o risipă de lumină și coloare...
Dar culmile nu se vedeau încă din ceață!

Cred c'ați reținut dinamismul acestui pastel plin de nuanțe! S'ar putea cita întreagă poezia *Vijelia dela noi din sat*, al cărei titlu e banal, dar parcă anume căutat pentru aceeași viziune apocaliptică a prăbușirii pământului. Aici momentele deslănțuirii uraganului sunt foarte bine înfățișate, ca și'n *Prăbușirea dealurilor*.

Poetul nu iubește aceste prăbușiri și ruperi de echilibru în ritmica firii. Lucrul acesta se observă de obicei mai pretutindeni, el apare însă anume înfățișat în *Rugă de toate zilele*, din care extragem acest pasaj grăitor :

În umbrele ce fug peste câmpie,
Ameninșând cu ghiara lor pământul,
Lumina și div'na armonie
Ce-o bate ritmic vântul,
Când trece peste pomi și peste ape,
Peste noroadele de ierburî, peste grâne,
O, Doamne, dă-mi să nu văd nicio lată
Nimic din întunerecul ce fuge,
Decât lumina albă ce rămâne...

S'ar putea spune astfel că sufletul poetului, înfiorat de doruri sau sgduiit de dureri, e aplescat spre lumină, spre armonie și pace. Aceste țeluri îl înseninează și revin mereu ca limanuri de izbăvire în versurile lui.

În *Chiot câmpenesc* poezia lui Teodor Murășanu cuprinde o întreagă orchestrație de nuanțe ce înfățișează simfonic frumusețile naturii așa cum l-au impresionat ele, dar nimbul ce le învălue este acel al unei zăriști luminoase plină de pace și seninătate pe care poetul luminii din aceste versuri o visează.

RÂNDURI PENTRU IDEIE

I

O bună parte a generațiilor actuale nu e prea acasă cu termenul *ideie*. Nu e prea acasă, nu fiindcă nu ar stăpâni sensul intim al acestui concept și mai puțin fiindcă nu ar fi în stare să-l stăpânească, ci fiindcă, dintr'un fel de balast istoric, care s'a statornicit în jurul lui, îl refuză net din câmpul vieții spirituale. Poate e aici unul dintre multele refuzuri „pricipiare“, ceea ce înseamnă, fără discuțiune prealabilă și deci, fără chibzuială, de care se învrednicește generația actuală. Pretutindeni se simte năzuința de a înlocui ideia prin sentiment; aceasta înseamnă că se ia ideii puterea prin care da sens, mai corect, indica sensul vieții individuale, sau colective, atribuindu-se sentimentului. Omul actual are nevoie de zone fierbinți, de patos și i se pare că acestea nu-i pot veni din partea ideii, sau a ideilor. Ideia este o regiune a vieții spirituale formată la rece, care prin năzuința ei de a forma sensuri clare înăuntrul spiritului, a devenit prea abstractă. Abstract, în cazul de față, înseamnă prea golit de conținutul cotidian al vieții — sau altfel exprimat — prea departe de trăirile concrete care mustesc în curentul vieții interioare. Lumea ideilor a ajuns un bloc al lumii spirituale în general, care prin răceala și distanța s'a a silit pe gânditor să ia o atitudine de contemplare față de ea, în defavorul crescând al participării. În sensul acesta, ideile pot forma importante regiuni de adevăruri — uneori chiar de frumos — însă nu angajază viața. Nu o angajază, pentrucă numai gândirea purificată poate ajunge cu ochiul la priveliștea acestei țări de gheață. În contrast cu această perspectivă, omului nou îi trebuiește în fruntea vieții o regiune mai puțin îndepărtată, pe care o poate ajunge și o poate „realiza“ și care, la rândul ei, îl poate realiza total pe el. Fără îndoială că aici nu e vorba de omul de rând care nu și-a lămurit niciodată viața printr'o idee și mai puțin de așanumitul om de masă, care adeseori își pune singur veriga în bot, pentru a fi smâcit de ideile sau ne-ideile altora. E vorba numai de omul intelectual.

II

Gânditorul actual, mai mult decât gânditorul oricărui alt timp, trebuie să se convingă că înăuntrul Existenței e o anumită tactică de înaintare, cu o substanțială unitate de comandă. Nu există în esență ruptură și mai puțin prăpastie veșnică între Zonele Existenței. Inspăimântătoarele răboaie între Om și D-zeu, între Materie și Spirit sau între Natură și Cultură, care, prin tragismul lor, mai mult artistic decât conceptual, l-au emoționat pe om, așa după cum se emoționează copilul în fața unui teatru de păpuși, astăzi încep să fie puse sub aceeași rubrică cu legendarele lupte dintre Smei și Feți-

frumoși. Pe terenul gândirii, aceste războaie au rămas blocuri istorice care arată în chip măreț avântul omului de a pricepe *esențial* lumea, de a o pricepe ca *Tot*. Astăzi stăpânește credința, că chiar dacă unele zone ale Existenței sunt atât de departe unele de altele, încât ar da senzația unei rupturi de contradicție (spre ex.: Spiritul pur și viața ca bios), totuși, în fond, ambele au aceeași linie, numai că una este mai înaintată, iar alta, mai înapoiată. După ce mintea omenească și-a construit, printr'un efort de lungă durată, categorii de înțelegere dialectică, acest adevăr nu e greu de înțeles.

Socotesc în fruntea Existenței, ca dătătoare de sensuri, *filosofia*. Aceasta, pentru motivul, că filosofia, prin eforturi de luminare înăuntrul spiritului, indică în prezent pe o întinsă dimensiune a viitorului, regiuni la care Existența ajunge, sau poate să ajungă. Bunăoară, nu e greu de arătat că științele pozitive, în numeroase cazuri, ajung peste decenii, uneori peste secole, la locuri indicate de filosofie. Aceasta înseamnă, că ceea ce filosofia a exprimat pe un plan concentrat, va putea fi prins în legătură cu un concret oarecare, ca domeniu al unei științei pozitive. Același lucru se întâmplă cu Existența în general; filosofia prinde, asenenea unei antene sensibile, dimensiunile viitoare ale ei.

Din punctul de vedere din care ne interesează lucrurile, e de remarcat, că tendința omului actual înspre patos, tendința de a face din lumea rece a ideilor forțe calde, care angajază viața, a fost simțită în momentul când prin filosofie s'a căutat să se *umanizeze* spiritul și să apropie produsele culturii de cercul concret al omului, socotindu-le ca moduri de existență a sa. Se iviște, astfel, prin filosofie, pentru prima dată momentul când ideea, ca produs al spiritului se pogoară din înaltele ceruri, înfrățindu-se cu viața. În acest moment se pare că încep să dispară fantasmalele unui Dincolo, care în mod elementar pretindeau o autonomie a spiritului iață de viață, sau de existență concretă a omului; pretindeau o lume închisă a spiritului, la care mintea omenească poate cel mult să privească. Prin aceasta, filosofia a avansat ozisonturile Existenței, indicând variațiunile modale ale ei, la care, astăzi aspiră omul cu o stăruință neobișnuită.

III

Înainte de a vorbi de acest proces de transformăriune ontologică, trebuie să lămurim ce înțelegem prin ideie.

Spunem din capul locului că deosebim două categorii fundamentale de idei, — sau poate mai corect spus — două perspective sub care poate fi privită ideea, perspective care corespund unor două faze istorice — de care am amintit mai înainte — dinăuntru lumii spirituale.

Ceea ce suntem astăzi înclinați să credem că este o idee, nu se confundă câtuși de puțin cu ceea ce reiese din expresia cotidiană: „am o idee“. Supusă unei elementare analize, această expresie arată că ideile sunt fenomene contingente în viața spiritului, cu alte cuvinte, că sunt fenomane istorice în curentul Existenței. Astfel de idei sunt sinteze momentane ale unui curent de expe-

riență interioară; mai multe momente ale vieții interioare se înghebează într'o unitate substanțială, care se comportă față de momente ca unul față de multiplu, ca același față de diversitate. În acest mod se formează ideile pe planul teoretic, plan discutat și răsdiscutat de teoria cunoașterii. Astfel de idei sunt așa-numitele *adevăruri teoretice*. Valoarea lor fundamentală constă în posibilitățile sintetice pe care le oferă experienții și din aceasta, în posibilitatea lor proprie de a se întrupa ca reprezentanți simbolici ai unui torent de viață interioară. Cuprindem aceste idei sub o singură rubrică care le definește rostul, numindu-le *valori explicative*.

E delà sine înțeles, că ideile ca valori explicative depind în cea mai mare măsură de curentul de experiență la care se referă. Fiind sinteze ale acestui curent, ele devin fenomene momentane — parțiale și trecătoare, în sensul popular al cuvântului. Când experiența interioară își schimbă structura, ideile dispar ca o îmbrăcăminte nepotrivită. Astfel de idei sunt *regionale* față de Existență; aceasta înseamnă, față de lumea a cărei centru e omul. Ele își câștigă profesiuni înăuntrul Existenței. Astfel găsim idei pe plan științific, pe plan filosofic, religios, etc., adică idei cu valoare regională înăuntrul Existenței. Câtă vreme valoarea rămâne explicativă, ideea e determinată să fie regională, fiind legată de un curent definit de viața interioară. E delà sine înțeles, că astfel de idei profesionale sunt prea strâmte ca să poată deschide luminișuri prin care să fie privită Existența ca întreg. Ele nu pot da sensuri Existenței, deci nu pot angaja pe om integral.

Există o altă perspectivă sub care poate fi privită Ideia, o perspectivă care, în lumina gândirii actuale, tinde să dislocuiască tot mai mult perspectiva anterioară. Această perspectivă tinde să dea Ideii o altă funcțiune, decât funcțiunea teoretică; să dea Ideii o funcțiune — mai corect — o *valoare existențială*. În aceasta a doua fază Ideia (se cade a fi scrisă cu inițială mare) presupune *sinteză totală* a curentului de viață interioară.

Gândirea actuală, în ciuda tuturor aparențelor de superficialitate și pragmatism, este îmbibată cu un puternic parfum metafizic. În această ipostază Ideia devine o luminare și o semnificare totală a Existenței. Din regională, cum se găsea pe plan explicativ, devine *totalitară*. Ea devine pentru om *orizont ontologic*. Ideia, ca funcțiune existențială, coboară din palatul de gheață al spiritului și prinzându-se cot la cot cu viața, o conduce ca o soră înțelegătoare. Să urmărim mai deaproape acest proces de încălzire a Ideii.

IV.

Cine a asistat cu înțelegere la eforturile de plămădire ale existențialismului modern, a trebuit să-și dea seama că are în față o epocă caracteristică în istoria gândirii, în care spiritul se sperie de propriile sale abstracțiuni. Kirkegaard, cu patos unic în istoria culturii, a arătat prin filosofia vieții sale și prin viața filosofiei sale, acest lucru. Până la el, susține acest nordic, filosofia a făcut eforturi permanente să ajungă la abstracțiuni, delà el și mai ales prin

el, ar dori să o determine pentru eforturi spre concret. Spiritul și în consecință Ideia este o țară uscată — mai mult — moartă — fără participarea nemijlocită a vieții. Numai într'atât își are spiritul rostul, întrucât poate coborî în viață și influentând-o o angajează. Cu alte cuvinte, spiritul trăiește din plin — în gândirea lui Kirkegaard — numai în concret, numai ca efort de conștiință individuală și se justifică numai întrucât angajează această conștiință. Și se pare, sub anumită perspectivă, cu totul de mirare că Kirkegaard, prinzând această pozițiune, se revoltă tocmai împotriva filosofiei — mai mult — spiritului hegelian, care a făcut cele mai laudabile eforturi să cuprindă în spirit — în concept, în general — și individualul — mai scurt, să concretizeze abstractul. Se pare totuși că atmosfera degajată din interpretarea filosofiei hegeliene pentru momentul de evoluție la care se afla, îl îndreptățește pe Kirkegaard la o astfel de atitudine,

Există o perspectivă prin care filosofia hegeliană acordă o prea puternică încredere Marei Rațiuni, care duce la un prea mare avans acordat Generalului. Tactica de mișcare a Marei Rațiuni devine prea autonomă față de individul concret; Hegel i-a fixat în mod definitiv canoanele de evoluție în logica speculativă. Se prea poate, ca acest fapt să fi dat individului — sau cu alte cuvinte — spiritului concretizat, senzația că în lume ca întreg, totul curge prescris și că lui, prin fărâma de rațiune ce i s'a dat, îi este permis cel mult să privească, să-și dea seama de acest mers; aceasta înseamnă să *contempleze*. În acest fel se pare că filosofia absolutului a neglijat individualul.

Existențialismul începător pretinde, în mod rudimentar, detronarea spiritului care își are legile de evoluție și formațiune în sine afirmând dreptul și puțința de participare creatoare a concretului, edică a vieții individuate, la acest spirit. Nu există spirit, decât concret, nu există ideie, decât ca o înflorire și înflăcărare a vieții — sau în termenii lui Kirkegaard — nu există gândire, decât gânditor.

Sub această perspectivă de înaltă temperatură vitală Ideia își răsucește sensul. Din regională și teoretică, devine totalitară și patetică; Ideia devine sens existențial, foc aprins pe creștet de deal care luminează și atâță în ochii omului doruri înalte.

V.

Omul, în propria sa lume spirituală, a ajuns un părăsit, un mijloc aproape mașinal întru realizarea spiritului. Astăzi se întoarce cu înțelegere și milă spre el, spre propria lui problemă. Deaceea gândirea actuală e în esență gândire etică. Totuși nu e prea târziu. Omul a ajuns să priceapă că nu trebuie să primească spiritul, decât în măsura în care el contribuie, sau se integrează esențial în Existență. A ajuns să priceapă că așa numitele adevăruri obiective — sau cu o vorbă mai improprie — de *constatare*, reieșite din combinatorica pură a spiritului, sunt fantome și că adevărurile pre-fund prin esență o angajare a omului — cu alte cuvinte — că ele nu sunt *cunoașteri*, ci *trăiri*. Adevărurile sunt momente concrete din

Existență. Există în această credință un fel de coborâre a spiritului, prin faptul că i se taie din rădăcină posibilitățile sale autonome și că nu se acceptă decât ceea ce angajează viața, dar este, în același timp, și o ridicare a vieții: dela conceptul decadent de „bios“, la care au încercat să o reducă biologii, prin faptul că această viață își găsește sensul în străfulgerările spiritului dinăuntru ei. Omul acestei noi zodii existențiale este *totalitar*; în orice moment al său își poate urca seva vieții până în para spiritului printr'un act de credință și angajament integral acordat acestuia, putând, în același timp, coborî spiritul cu cutremurătoarele sale rezonanțe, până în cele mai ascunse ughiuri ale vieții.

Sub aceste semne ale vremii, câștigă Ideia funcțiune existențială, Omul zilelor noastre și poate mai mult omul de mâine va simți nevoia să facă din Ideie standard de luptă. Aceasta nu o va putea face, decât atunci, când își închină întreagă viața Ideii, când dinăuntru curentului interior de viață, răsare o regiune aprinsă, asemenea unei torțe care luminează calea. Astfel Ideia totalitară devine sens al vieții. Înăuntru vieții, Ideia devine conștiința întregului *orizont existențial*. În această tază Ideia e *Destin*, sau conștiința misiunii în și prin Existență. Omul nou, lămurit cu momentul de evoluție al propriei sale culturi, nu poate simți nevoia de a înlocui Ideia prin sentiment, din motivul unei înfrigurări pe care Ideia ar aduce-o în Existență. Ideia, devenită Destin, se transformă în *patos*, devine regiune existențială, patetică. Astfel, ea devine pentru om, nu o regiune de constatare și cunoaștere, ci o lămurire integrală a propriei sale probleme, o luminare a propriului său sens, pe care trebuie să-l trăiască și realizeze.

Omul nou, făcând din Ideie Destin, înseamnă că a coborât lumea spiritului din transcendență, alipind viața de ea. Însă, în același timp, a deslegat viața de lanțurile imanenței, făcând-o în stare să tresalte integral în ritmul spiritului; să se aprindă, să ardă și să-și irosească destinul pe calea purificării de pământesc. Aceasta, nu o poate face decât printr'un avânt, printr'un patos fără precedent. Inflăcărarea etică a omului prezent l-a determinat să salte viața înspre Ideie, împlântând-o pe aceasta în conținut concret și astfel, răsucindu-i sensul. Transcendența devenind immanentă și imanența transcendentă, a transformat pe o nul „*conștiinții tragice*“ din secolul trecut, care purta în propriul său suflet rana prăpăstioasă a Existenței, în omul totalitar. Căci întreagă tragedia omului pe de-că e simțul împăimântător de care e stăpânit, privind prăpastia dintre cer și pământ, dintre Ideie și Viață și în ultima analiză, dintre teoretic și practic. Distanța prea mare dintre aceste două zone, fie că l-a imobilizat, privind ca un lunatic sus, după lumile cerești, fie că l-a aruncat definitiv în brațele vieții „simple“ a economicului, unde a lucrat ca o cârtiță. Credem, cu tărie, că omului nou nu-i convine să rămână pentru spirit asemenea unui cântăreț nebun din chitară, cântăreț pentru o iubită care, dintr'o falsă pudoare, nu vrea să apară. El va ști desigur să-și împodobească grădina acestei lumi cu florile transcendenței, astfel că spiritul va fi un bun

părtaș al vieții. În lumea acestui om, viața nu va mai curge somnoroasă și plină de zăgazuri, ivite sub imperiul vremii și al întâmplării. El însuși nu se va mai opri cu simțul permanenței în cotidian făcându-l scop. Spiritul coborât va fi harul care desigur nu destruge banalul și concretul opac, dar îl transfigurează în lumina orizonturilor sale. Legat de Ideie, care îi permanentizează, în fața ochiului sufletesc, orizonturile Existenței, omul va trăi clipa și momentul întru nemărginitul acestui plan. Sub largă boltire a acestui orizont clipa și întâmplarea nu vor avea isbândă asupra sufletului. Aici e cel mai înalt triumf al Ideii.

Încărcat cu viață gălgăitoare și cu Ideia luminătoare de destin și transfigurătoare de cotidian, omul nou va coborî zeii din mit, statornicindu-se pe sine în acest loc. Cu frânele propriului său destin în mână, el va lăsa din sbor în urmă orice fantomă a unei lumi dinafara lui. Încălecat pe destin, omul e asemenea eroului din poveste, care sboară pe pasărea măiastră spre chemarea visurilor sale. Ca să înțească sborul aprigei paseri, el îi oferă pe rând propria sa carne. Durerea schingiurii cu cuțitul se transformă în fiecare moment în înălțătoare bucurie că avântul sburătoarei crește. Astfel Ideia, ce poartă viața (omul) în sbor își ia propria sa vlagă din viață însăși, care, cuprinsă de minunea sborului pe culmi, se jertfește pe sine. Și împreună, Făt-frumos și Pajură, Viață și Ideie, într'o miraculoasă dragoste, se irotesc, aprinse de propriul lor avânt înspre „Dalba Cetate“.

Neînchinată niciunui mit, poate Existența însăși se ridică pe sine la potență mitică.

ZEVEDEIU BARBU

R E N U N Ț A R E

Voi, îmi aduceți, fără voce,
Cu laudele de prisos,
Când mă credeam victorios,
O nouă brumă de nevoie!

Impărățeami de ani, în pace,
Pe-al slovelor popor supus
Și niciodată n'am adus
Vreo inovație dibace.

Mă rătăceam, așa, 'n pădure,
O, cât pădurii i-am greșit!
Știam de-atuncia negreșit
Că alții n'au ce să îmi fure.

Mărturisesc, întotdeauna,
Nu m'am gândit că mă citiți!
În cărțile-mi doar stau pitiți
Și-acum paingii ce țes luna.

Va trebui de-aici 'nainte
Să recitesc tot ce am scris
Să fie treabă cu dichis,
Pentru-a atrage luare-aminte!

O, nu, mai bine să-mi schimbați
Versificația neroadă
Azi fără cap și fără coadă,
Voi, înțelepților confrați!

FĂRĂ MĂRUNTA STEA

Fără mărunta stea,
Cerul imens apune;
Toată neliniștea
Iată, rar, se depune
Lângă inima mea.

Albă, lumina ei
Cerul imens străbate.
Urmele patimei
Ard, în singurătate,
Ochilor reci și grei.

PE SUB ARBORII...

Pe sub arborii subțiri și înalți
Umbra se alungă într'una ;
Oamenii trec rareori
Stârnind frunze 'n care zace luna.

De ani, al căror îndelung șir
Rupt nicicând nu-l așteaptă,
Se feresc, rătăcind cu gândul
La lumea neînțeleaptă.

Pe subt arborii subțiri și înalți,
Stârnind frunze 'n care zace luna,
Oameni trec rareori,
Printre umbre ce s'alungă într'una.

AUREL MARIN

D U Ş M A N I I

Anii copilăriei au trecut, cu greutate multe.

Acuma era fecior mare, trecut de vremea milităriei pe care n'a putut-o face, tot din necazurile lui. Vremea l-a făcut să priceapă multe lucruri, iar pe altele multe nu l-a lăsat să le înţeleagă. Ii era ruşine, şi greu îşi ridica ochii din pământ când trebuia să treacă prin sat dealungul uliţelor, după treburi.

Pe lângă toate porţile, ori pe lângă locurile unde erau adunaţi oameni, îşi ascuţea unechea într'acolo dintr'un îndemn pe care nici el, şi nici alţii, poate, nu-l înţelegeau.

Voia parcă să numere oamenii buni, şi oamenii răi şi să-i reacă pe unii într'un colţ al inimii iar pe alţii în alt colţ.

Oamenii la rândul lor, unii îl compătineau, alţii râdeau de el şi de necazurile lui. Dumnezeu a făcut pe oameni aşa ca să fie duşmani între ei, poate pentru a se putea alege virtuţile de răutăţi. Cei ce-l compătineau pe Ilie, când îl vedeau de departe îşi căutau lucru aiurea, îndepărtându-şi privirile din calea lui sau făcându-se că au găsit ceva unde trebuie să se uite, îşi pironeau privirea în zare, până trecea.

— Săracu de el şi, n'ar fi copil rău!

— Nu-i gazdă, da-i bun şi harnic. Păcat că are năcazul acela pe capul lui!

Aceasta se întâmpla mai rar. Cei mai mulţi, şi mai ales cei între două vârste, i-au pricinuit amar sufletului, de câte ori l-au întâlnit în drum.

— Ni mă, pe Ilie, -- şi îndată trei patru se strângeau în urma lui. Alţii cari voiau să arate cât sunt ei de mândri, că n'au avut niciodată nimica, îi strigau în urmă:

— Mă Ilie, da de când nu te-a mai stropşit? Apoi, cel plin de atâta curaj simţind cum i-se urcă sângele în obraji, lăsa pasul mai domol să ajungă altul mai aproape de Ilie.

Dacă răspundea vre'odată fără să ştie ce, şi pentru ce, era rău. Limbile li-se deslegau ca după o taină aflată şi săreau cu gura pe el. De multe ori s'a întâmplat chiar să-l alunge cu pietre ori cu buşi de pământ în lungul uliţelor.

Dacă tăcea, cum făcea de cele mai multe ori, şi căutându-şi cu ochii umeziţi vârful opincilor, grăbea pasul împiedcându-se, şi aşa era rău. Il urmăreau cale lungă şi, când se apropia de casă, de unde plecau doi trei după el ajungeau de două trei ori atâţia. Cât îl ţinea drumul, în urma lui se destrămau râsete, injurături şi întrebări către el rămase fără răspuns. Câte unul rupea câte o poveste auzită dela bătrâni, despre oameni cu stropşală, despre pri-

colici, despre copii cu coadă, și alte lucruri care pentru el erau necunoscute așa cum necunoscută era nenorocirea lui, și răutatea oamenilor.

Trecuse un an decând trebuia să meargă la militarie. Nu l-au primit. A văzut acolo la recrutare pe tatăl lui și pe popa din sat vorbind cu domni pe ascuns de el, și apoi i-s'a spus că nu-i primit. Sosită în sat această veste, a făcut ca toți oamenii să vorbească numai despre el.

Către fete de seama lui nu a îndrăsnit vreodată să-și ridice glasul, și să le vorbească cu toate că uneori i se ducea și lui inima după un răs și o vorbă cu o fată, ca toți ceilalți feciori din sat. Dar și fetele se temeau de el, vorbind cu frică și cu ironie despre numele lui.

— Da cine crezi tu că și-ar lega capul cu unu, care nici la cătane nu-i primit?

Ilie nu înțelegea nimic, nimic din toate acestea.

Și-a întrebat de atâtea ori părinții dar aceștia s'au ferit să-i spună mulțumindu-se, mai ales mama lui, să plângă și răspundă că așa a vrut Dumnezeu, să fie.

— Da ce să fie?

— Lasă că ti-i face bine și ți-om spune.

— Da eu nu-s beteag?! N'am nici odată nimica, ori fac ceva prin somn?

— Ba nu, lasă nu mai întreba. Nu mai trece mult și îi fi bine dragu mării, și apoi toate năcazurile ce le ai acum n'or mai fi năcazuri pentru tine.

Ilie, sta în fața mamei lui, năucit. În mintea lui îngustă și în sufletul lui întunecat de mâhnire, nu pătrundea nimic din ce l-ar fi putut face să înțeleagă.

— Acum Duminecă o trecut două săptămâni, tată-t' o a fost la popa din Șaulia de ți-o celit pe haine. De când le porți am băgat de seamă că-ți merge mai bine. Pe Sâmbătă, dacă o putea, apoi se duce la Cluj la o muiere meșteră, să-ți desfacă, și apoi îi fi și tu ca ceilalți...

Din toate acestea nimic nu-l mângăia pe Ilie, ci, din zi în zi mai adâncă săpa în sufletul lui neîncrederea în sine, și în tot ce-l înconjura. Afară de durere și urât n'a mai rămas nimic să-l însoțească în drumurile lui.

*

Cum ieși din acățari în spre pădure, prin țintirim taie o cărare ce duce în mijlocul pădurii apoi lasă la dreapta Dumbrava, și după aproape două ceasu-i de drum, se isprăvește în continentul acățerenilor din Fântânele. Acățerenii au loc de arat cum nu-i altul mai bun pe toată Câmpia, și pădure destulă dar n'au pășunat pentru vite. Și acum ca și în alți câțiva ani înainte cu mare greu au putut căpăta continentul dela Fântânele.

Primăvara aceea cu ploii la vreme și cu soare destul de cald, a făcut ca grăiele să crească mari, cât statul omului iar iarba de pe contenituri să fie ca de coasă atunci când au scos vitele la pășune.

Niculae Otic, tatăl lui Ilie, sărac, oțelit de toate necazurile și frământat de vorbele popii din Șăulița care mereu i-a spus să-și ducă undeva copilul departe de sat, s'a rugat de cei dela comună până ce a primit el grija ciurzii satului care trebuia dusă în Fântânele. Pe lângă grija copilului, căpăta și premândă bună cu care să-și ție casa.

Indată după Sângeorz, își strânse ciurda dela cei cu drepturile de conținut plățile, și punându-și în straiță pe vre-o săptămână, luă cu el pe Ilie și se mutară în hotarul Fântânelelor. O zi după plecarea lor, a venit și Valer, copil mai mic cu trei ani ca Ilie, tot de a lui Niculae Otic. Erau vite multe și numai doi cu greu le-ar fi putut griji.

Primarul satului a trimis acolo un car cu nuiete, cu pae și cu sare pentru vite. Intr'o zi le-a fost gata coliba în care își adăposteau straițile și glugile, și intrau și ei pe ploi și vremuri grele. Au bătut apoi înaintea colibeii doi șoși mari ca scărpinătoare la vite, și punând grunjii mari de sare lângă ei, lucrul era gata.

Cât cuprindeai cu ochii, între cele trei dealuri și pădurea Mănăstirii nu mai era nici o vietate, afară de ei.

De când nu s'a mai întâlnit cu străini, Ilie o ducea mult mai bine. Cum alerga toată ziua după vite în vânt și soare, ochii verzi gălbui, i se făcuseră mici ca două romonițe împlântate în obrazul tuciuriu. Aerul și viața din conținut, i-au mai dat atâta putere pe câtă avea înainte.

Aci și-a găsit un prieten, până la care nu mai cunoscuse altul. Era un prieten care nu se despărțea de el, nici un cias, de-ar fi fost zi ori noapte, vreme rea ori bună. Hector era prietenul lui Ilie. Cânele lor, pe care acasă nu-l băga în seamă nimeni, chelălea toată ziua de bucurie alergând toată ziua după ori ce vietate i se năzărea lui că vede sau aude. El n'a răs nici odată și nu l-a batjocorit pe Ilie, pentru necazul lui. Se mulțumea cu cojile de mălai pe care le înghițea fără să-și ia ochii din ochii lui Ilie, și, din când în când cu câte un soric de slănină. Nu cărtea împotriva nimănui și, chiar dacă primea din când în când câte o botă în coaste de-a svârilita, pentru că alunga în bucuria lui un vițel prea mult, fugea o sută de pași cu coada între picioare, și cu urechile ciulite, plângând apoi, se întorcea și dela câțiva pași se gudura întrebând din ochi dacă mai primește o lovitură ori ba?...

A trecut așa mai bine de o lună fără ca Ilie să scoată mai mult de câteva vorbe într'o zi, și pe acestea mai ales la adăpat când vilele alergau însetate în jurul celor trei fântâni, bătându-se se ajungă fiecare mai degrabă la apă.

Zilele erau, unele fierbinți ca jarul, iar altele înbufnate cu fruntea înegrită de nouri, sau cu ploi rezezi, fulgere și trăsnete. Serile erau frumoase chiar prea frumoase pentru a le putea Ilie înțelege. Ceva era totuși în sufletul lui, undeva era poate o cutiuță ascunsă în care putea pătrunde pentru a simți ceea ce nu înțelegea el. Atunci îi vâjâiau urechile, nările nu puteau trage în ele

tot mirosul fânului și al florilor, și ochii i se umplură de lacrimi. În lacrimi se spârgea neînțelesul, și i se ușura inima.

*

Într-o zi cum se apropia vremea căratului, mai mulți sătenii au venit la ciurdă să-și scoată vitele. Hector a fost cel dintâi care i-a simțit, când coborau pe coasta fânațelor. I-a văzut apoi Niculae, și le-a arătat copiilor.

— Vine un botei de oameni. De bună seamă le trebuie vitele pentru cărat.

Când îi văzu Ilie, ceva amar îi ieși sub limbă. Înghiți în sec, plecându-și ochii se depărtă spre fântâni.

Erau vreo cinci șase bărbați, și câțiva copii.

Cum au dat în Continut, bărbații s'au îndreptat spre Nicolae, iar copiii au luat razna spre fântâni. În sat nu erau așa fântâni mari cu cumpănă ca aici.

Niculae primi oamenii pe iarbă. Aceștia i-au dat tutun și vinars, apoi și-au ales vitele să plece.

Hector se năpusti ca o furtună spre copii, parcă anume să-i întoarcă din drum.

— Hai la căne mă, stropși-te-ar să te stropșească și i-ai mânca coada.

— Da cine v'o adus pe voi aicia, ha?

— Treaba noastră mă, chiamă cănele că de nu strig pe tata și apoi îi vede tu ce-i păfi.

Ilie strigă cănele apoi, se trânti pe iarbă cu bâta în lungul lui.

După ce au ales vitele, sătenii le-au adus la fântâni să le adape înainte de plecare. Ilie fără să se scoale, le dădu binețe. Aceștia îl îmbiară și pe el cu vinars, apoi după ce adăpară vitele, porniră către fânațe cu ele.

După câțiva pași, unul din copii, se întoarse și strigă lui Ilie:

— Mă, o zis tata că pe tine te stropșește —, apoi o luă la fugă înaintea celorlalți.

*

Au trecut trei zile fără ca Ilie să mai scoată o vorbă.

— Cine i-a adus pe ăștia aici? — se întreba singur în gândul lui? — De ce au venit să-și bată joc de mine? Cât de răi sunt oamenii. Toți sunt mai răi ca Hector, și ca ori care dintre vitele din ciurdă. Cu ce le-am greșit eu de-și bat toți joc de mine?

Ceva neînțeles se frământa iar în sufletul lui Ilie și, nici cum nu putea găsi o deslegare. El care în viața lui nu făcuse cuiva vreun rău, nu s'a legat de nimeni nici odată, de ce trebuie oare ca mai toți semenii lui să râdă de el și să-l batjocorească?

Ii veni în minte cum mama lui îi vorbea în câte o Duminecă după biserică, despre Dumnezeu și bunătatea Lui. Apoi despre asemănarea omului cu Dumnezeu, Cum acesta l-a creat pe om după chipul și asemănarea Lui.

Toate le-a înțeles Ilie, afară de un singur lucru. Ce este Dumnezeu, și unde este oare? Oare pe el nu-l ajută să scape odată de gura oamenilor răi? Il vedea un moș bătrân de pe chipurile și

icoanele din casa dinainte, cu o bătă mare în mână, umblând cu Sfântul Petru prin lume, ca să împărțească dreptate. Ii părea că aceasta este numai o închipuire. Mai înainte era o credință tare, dar anii trec mereu și semenii lui Dumnezeu, mereu își bat joc de el. Credința și răbdarea au ajuns la marginea unei prăpastii. Cine oare l-ar fi putut face să înțeleagă ceva, o legătură sau o luptă între bunătatea lui Dumnezeu și răutatea oamenilor?

Cu cât se gândea mai multă cu afăta își putea răspunde mai puțin. Simțea cum privirile i se întunecă și picioarele i se împletesc. Vălul de amărăciune ce i-a cuprins sufletul l-a despărțit de lumea bună din jurul lui, cu care se împrietenise în ultima vreme. Greierii parcă îi îngânau plânsul, iar păsările îi cântau în bătaie de joc. Până și vitele, când molcome rumegau cu ochii de jumătate închiși, simțea cum îl disprețuesc prin tăcerea și liniștea lor fără de griji. Hector, de când l-a văzut plângând, se ține și el departe, uitându-se la Ilie numai din când în când, cu coada unui ochiu. Simțea el că nu mai are pe nimeni cu cine să se înțeleagă. Toți cari îl înconjurau erau dușmanii lui, și el dușmanul tuturor.

*

Intr'o dimineață când se revărsa de ziuă, Nicolae, sculându-se să miște ciurda la pășune băgă de seamă că locul unde dormea Ilie era gol. Gluga, era acolo. Undeva prin apropiere, Hector urla. Niculae nu știa din care parte vine urletul, întunecul încă luptându-se cu lumina.

— Pe aici o fi el pe undeva — zise Valer.

— Să mișcăm numai vitele că le vede el și vine.

Se apropia de amiazi și Ilie nu se ivea de nicăieri.

Când începură vitele să fugă spre adăpători, Niculae o luă înainte, să le scoată apă.

La marginea unei fântâni dinspre colibă, pământul era răscolit de Hector. Câțiva pași mai încolo, în iarbă, Niculae găsi clopul și băta lui Ilie.

VASILE RUSU

T O A M N Ă

Foşnet strivit de frunze căzute
Orchestrează copacii iar
Departa, aproape,
Mă atinge ca un fum pe pleoape
Nelămurit tumult funerar.

In toată pădurea curg rănile morţii,
N'a rămas neatinsă nicio neua ...
Frunzele, foile îngălbenite,
Ele sau tu gemi, inima mea!?

S'a profitat pe dealuri talia Toamnei,
Făptura-i de abur printre brânduşi
Răsbate prin ceţuri cu mireasmă de nea ...
— ~~Va~~~~cum~~~~mă~~ duruşi, University Library Cluj
Tot una-i, fii tare, inima mea!

Anunţă goarneaue fâlfâiri de alaiu,
Muzici şi raze se tot duc în străfund,
Răbufniri de rugină pe supărutul plaiu
Ard în foc violet de brânduşi ...
Paianjenii ochi sub frunze-i ascund
Că nu le-a mai rămas o floare, o stea ...
Vai cum mă duruşi,
— Tot una-i, nu plânge, inima mea!

TEODOR MURĂŞANU

C R O N I C I

IDEI, OAMENI, FAPTE

O panoramă a literaturii române contemporane.

D-l B. Munteanu, stilist fermecător și erudit luminat de darurile unei sensibilități cu antene pentru cele mai discrete pâlări ale spiritului, a dat, nu de mult*), publicului de limbă franceză din întreagă lumea o cuceritoare panoramă a literaturii române contemporane. Depășind liniile de hotar ale unei istorii literare, cartea d-lui Munteanu, construită perspectivistic și gândită poetic, poate fi privită ca o sinteză a spiritualității române contemporane. Sinteza este vie și o simți cum crește de odată cu elanurile de eliberare și mărirea ale neamului. Lăsând la o parte erudiția facilă a înșirării cronologice a evenimentelor, autorul, printr'o justă intuiție și măsură a fenomenului istorico-literar, precizează liniile de mișcare și evoluție ale României moderne. Firul evolutiv al devenirii noastre spirituale este susținut la lumină pe întreg cuprinsul cărții. Și aceasta, datorită inteligenței istorice autorului, care, dincolo de jocul contingențelor, știe să incopceze trecutul și prezentul, dând o robustă legitimare viitorului. Din acest punct de vedere, nu exagerăm afirmând că întreagă cartea este construită pe dimensiunea viitorului. Ultimul capitol al cărții, „*Perspective*”, confirmă opinia noastră. Din acesta, considerat ca o concluzie a cărții, ca și din capitolul precedent consacrat „*Elanului Liric*” se desprinde o justificată încredere în puterile de viitor ale spiritului românesc. Acest sentiment reconfortant nu este formulat în fraze retorice și pompoase, ci decurge în mod firesc din analizele și considerațiile, totdeauna întemeiate, ale autorului. Și având în vedere că panorama d-lui Munteanu, pe lângă funcțiunea de carte științifică mai îndeplinește și rostul de cel mai elocvent ambasador al românismului în străinătate, nu putem decât să-i remarcăm tactul, discreția și eficacitatea propagandei. Cum ne prezintă B. Munteanu lumii?

Întăiu, printr'o *Introducere* sintetică, fixează elementele constitutive ale neamului nostru, popor de țărani și cărturari, insistă asupra fatalităților istorice și geografice în care a trăit, înfățișează apoi caracterele generale ale literaturii române, poposind pe culmea anului 1866. Aici își așează postul de observație pentru „analiza spectrală” a României moderne și contemporane. Consacrând epocii de renaștere a literelor române partea întâia a lucrării, B. Munteanu conturează, cu un deosebit simț al monumentalului, epoca lui Eminescu (1867—1885), în decursul căreia suflul plâsmuitor al demiurgului era însoțit de efortul critic al junimismului, ce creștea sub ochiul obiectiv, clarvăzător și autoritar al lui Titu Maiorescu. La aceeași lumină înfloreau cele două grădini de frumuseți ale prozei românești: Creangă și Odobescu.

*) Éditions du Sagittaire, Paris, 1938. Colecția: „Panoramas des Littératures Contemporaines”.

Trecând apoi în revistă curentele și doctrinele dela 1885—1916, autorul, înarmat cu un spirit critic pătrunzător, fixează meritele, ierarhizează valorile și nu uită niciodată să deschidă perspectivele viitorului. În acest sens, toată cartea lui B. Munteanu s'a împlinit sub semnul timpului havuz, cum ar zice Lucian Blaga. Din orice bătaie de idei, din orice atitudine, critică sau patetică, științifică sau profetică, din orice inițiativă spirituală, autorul trage toate concluziile pentru viitor. Dacă aceste consecințe nu sunt formulate totdeauna în mod intenționat, ele alimentează neconținut elanurile generoase din care a izvorit cartea de care ne ocupăm. Căci B. Munteanu, fără a renunța vreodată la prerogativele spiritului critic și ale rațiunii, își menține mereu proaspătă și robustă, încrederea în puterile de viață ale neamului său. Sentimentul acestei certitudini îl face să privească în față, și fără teamă, viitorul. Grație acestei permanențe optimiste, capitolele cărții lui B. Munteanu se continuă organic unul pe altul. Organicitatea lor, cece dovedește vigoarea simțului istoric al autorului, nu diminuează cu nimic alteranța ritmică a curentelor și a doctrinelor, care și păstrează pretutindeni relief și specificitate. Astfel ne dăm seama cum la umbra copacului eminescian cresc deopotrivă, fără a-i întuneca defel maiestatea și idealul socialist, cu studiul științific al literaturii, și tendințele poporaniste, și energetismul spiritual a lui Rădulescu-Motru, ca și naționalismul profetic al lui N. Iorga, simbolismul lui O. Densusianu și integralismul estetic al lui M. Dragomirescu. Peste tot, evlavia autorului pentru idee și pasiunea pentru distincțiune și nuanță mențin spațiul necesar unei dezvoltări nestingherite a gestului creator. Asta mărturisește despre conștiința critică și intelectuală a celui ce analizează și apreciază.

Odată fixate cadrele ideologice ale literaturii române până la războiu, criticul nostru, dublat de poetul care-i susține verva și-i alimentează elanurile, se oprește asupra înfloririi nuvelei, nașterii romanului și asupra înnoirii poetice posteminesciene. Realismul moral al lui Slavici, dărz ca țărani a căror expresie este, realismul comic al lui Caragiale, patetismul lui Delavrancea se întregesc cu romanul lui D. Zamfirescu și cu dramatismul resemnat al lui Brătescu-Voinești. Simultan, poezia, eliberată de pesimismul eminescian, își legitimează dreptul la viață prin două expresii majore: Coșbuc și Goga. Pe lângă ei, se aude murmurul elegiac al lui Iosif, înfloresc, suav, transparențele lui Anghel și răsună optimismul patetic a lui Cerna. Melodie aparte, precursore ale unui univers poetic ce și da recolta după războiu, formulează Al. Macedonski, în timp ce Vlahuță, scuturat de coplesitoarea moștenire eminesciană, precizează rosturile poetului misionar.

Partea a doua a cărții este consacrată „efortului creator de după războiu”. Aicea, zborul autorului este mai liber, iar considerațiile, învigorate de incandescența actualității, se încarcă de lumini revelatoare. Ochiul criticului operează pe viu, selecționează fără milă, valorifică aspecte necunoscute și definește poziții spirituale, cu urmări decisive pentru peisajul cultural al României de azi.

Astfel ni se înfățișează, avându-se totdeauna în vedere conturarea limpede a coloanelor de susținere și a personalităților proeminente, mulțimea de atitudini, curente și credințe, ce alcătuiesc climatul contradictoriu și paradoxal al spiritului românesc de după războiu. Din toate aceste zbateri spirituale, al căror caracter dramatic este sporit de frenezia unui tineret iconoclast, dar misionar, răsare la orizontul prezentului rolul masiv și luminos al revistei „Gândirea”. Odată cu amploarea creatoare a „Gândirii”, odată cu anii de glorie ai gândirismului, literatura românească se schimbă la față. „Ducoup, la litterature cesse de figurer un simple jeu gratuit, pour devenir un acte serieux et accepter une vertieble mission. Il ne s'agit pas d'une littérature á thèse, destinée á faire valoir de vulgaires intérêts de parti, mais d'une litterature de hautés cimes et de profondeurs vertigineuses, qui prolongerait l'individu dans la race et la race dans l'humanité; d'une littérature chargée de sens et dé daigneuse du jeu lucide et frivole de la pure esthetique; de'une littérature réconfortante enfin, puisqu'elle sert les forces oragniques de la vie et non point les forces dissolvantes d'un individualisme anarchique”.

Firește, „Gândirea”, cu toată adâncimea influenței sale, n'a absorbit conflictele ideologice și n'a închis jocul contradictoriu al tensiunilor. A făcut în schimb altceva: a dat o legitimare suverană tradiționalismului, adâncindu-i dimensiunile și îmbogățindu-i determinantele. Mai mult încă: gândirismul, prin reprezentantul său autentic, Nichifor Crainic, a imprimat tradiționalismului un caracter dinamic și revoluționar. De aici numeroasele consecințe politico-sociale ale acestei mișcări.

Alături de gândirism, ce rămâne cea mai luminoasă manifestare românească de după războiu, de acord sau împotriva lui, roiesc o sumedenie de reviste ideologice și literare. Descătușat de orice spirit partizan, B. Munteanu, ca omul ce chibzuește bine înainte de a se pronunța, acordă fiecăreia ceea ce i se cuvine. Cu același spirit de justețe fixează deasemenea rangul fiecărui scriitor, fie în cadrele unei mișcări, fie pe pedestalul propriei sale singularități. Trăind departe de țară, la adăpost de patimile, neltirile și vulgarizările de fiecare zi, judecata lui B. Munteanu este calmă și senină, severă și înțelegătoare, caldă și sugestivă. Fără nici un fel de *parti pris*, criticul nostru stabilește ranguri și valori numai în funcțiune de factorii intrinseci ai operilor judecate. E remarcabil cum tonalitatea frazei, melodia gândirii și articulația accentelor romantice variază dela portret la portret sau dela doctrină la doctrină. Nu trebuie să uităm nici o clipă că înainte de orice, B. Munteanu este un admirabil portretist literar. Marea lui bogăție interioară, susținută de un robust dar al expresiei, îl ajută să găsească pentru fiecare culorile cele mai proprii și trăsăturile cele mai grăitoare. Hotărât, în acest proces de a sesiza ceea ce este unic și autentic, intervine și intuiția lui poetică, totdeauna îndrăgostită de fața individuală și concretă a lucrurilor, Nedisprețuind partea cărnosă a realităților de care se ocupă, criticul nostru nu pierde niciodată

din vedere sensurile lor mai înalte, trăsăturile oarecum reprezentative și esențiale ale operilor și autorilor. Ne gândim, de pildă, la portretele lui Bacovia, Blaga și Arghezi, ca să ne menținem numai la culmi. Iată cum încearcă să contureze lirismul lui Lucian Blaga: „Une poésie cosmique : chaque geste du poète se répercute dans l'infini et néveille des échos d'un autre monde. Dès le premier vers, l'esprit se libère de ses attaches matérielles, abandonne ses fonctions contumièreuses et s'élève à des hauteurs transcendentes, où règne un silence vivant. On a dit de Blaga qu'il écoute les choses plutôt qu'il ne les voit. Non pas qu'il s'agisse d'un poète musical dans le sens courant du terme. Ce qu'il fait entendre, c'est la musique abstraite des a-udelà où s'accomplissent les fastes occultes de la nature.

... „Avec chaque poème, le poète nous livre une sorte de minodrame cosmique ou biologique, un spectacle lunaire qui rappelle les enluminures stylisées dont s'ornent avec tant de naïve profondeur les zodiaques et les bibles du moyen âge. Une joie panique, une sorte d'orgie sacrée s'empare de lui quand il se sent grandir à l'échelle des montagnes et des mers, danser parmi les étoiles, évoluer dans son paysage de mythes. Le temps et l'espace où se déploient ces jeux n'ont plus rien de positif : ils forment les dimensions d'un autre monde et c'est bien sur leurs élastiques portées que s'inscrivent les symphonies stellaires du poète. A manifester ainsi sa vitalité créatrice, celui-ci ressent l'exaltation tonique qui s'attache à l'intelligence et, donc, à la possession du monde. C'est dire que, dans cette poésie, il ne saurait y avoir d'autre sentiment que celui qui accompagne les grandes clartés et les grandes découvertes. Les sentiments humains du poète viennent tous se pure fier à ce feu, qu'il s'agit de la contemplation de l'amour et de la mort ou de la simple contemplation des choses en devenir“.

Cu astfel de daruri, B. Munteanu ne înfățișează, demn și frumos, străinătății și nouă înșine.

GRIGORE POPA

Tristețea revenirilor.

„Partir, c'est mourir un peu“ a spus demult un uitat versificator franțuz, pre nume *Ed. Haracourt* și iată că, peste decenii viu să-l complectez și să-l contrazic, spunând că și revenirile au în ele la fel de multă tristețe ca și plecările, cuprinzând aceeași doză de moarte. Dacă, plecând, *duci* cu tine atâtea și atâtea lucruri dragi, revenind *aduci* cu tine tot atâtea triste gânduri, care vin și te coșeșc ca o moarte înceată. Deaceea, titlul acestor pagini — și deaceea gândurile acestea care au răsărit pe albul hârtiei într-o limpede zi de Septembrie.

*

Pentru atâtea și atâtea zile care s'au așezat într'un trecut foarte apropiat, pentru toate orele petrecute cu marele meu vis în aceleași locuri, am cutreerat alene pădurile dârze ale Brașovului nostru, superbe cupole verzi pe care le lăsasem în plină vară.

Acolo erau bucuriile și încrâncenările noastre de-acum câteva săptămâni, acolo vroiam să regășesc orele noastre de poezie și dans, atât de darnic risipite în cele patru colțuri ale firii. Vedeam în gând o întoarcere deplină, o aflare a tuturor clipelor căutate cu toată setea unui om care se hrănește cu aducerea aminte. Trăisem împreună apusuri de soare, privisem jocul candid al libelulelor, ascultasem cântecul sprinten al greerilor și vocea de tenor a securilor care zimțuiau coasta muntelui. Sub ochii noștri se fugăriseră fluturii și bondarii și seara se lăsa pe orașul de la picioare ca o albastră togă — și pentru toate acestea marea mea pasiune ridica-se odată brațele spre cer, ca două flăcări pure, întunecând o clipă albul fără pată al zilei de Iulie. Așa am plecat întru căutarea trecutului.

Eu n'am știut niciodată până azi cum te înșeală firea. Am pășit cu fruntea dreaptă către acele locuri și m'am afundat în desigurile pe care le lăsasem verzi și care azi începeau să bată în galben și'n roșu. Pe drumul pietros care șerpuia pe sub brazii înalți, am prins să caut urmele pașilor noștri, sau cel puțin stinsa lor culoare. Dar pășiseră alții pe aici, ploile vremii căraseră nisip și pietriș, îngropând cele patru urme: două de albastre sandale și două de pantofi de piele mari și grei. Căzuseră putrede frunze peste ei și înghețaseră peste noapte, fluturii iuți și colorați. În dreapta mea, pădurea urca pieptiș, tăcută și goală; „unde e cântecul unei privighetori zărită astă-vară pe-un ram, unde e saltul iute al unei veverițe?” mi-am zis, călcând mai departe, înfruntând aburul toamnei care împrăstia pretutindenea dulcea-i otravă. Am revenit căutându-mi amintirile pe pajिștea întinsă, strânsă în chingile vii ale dealurilor, am călcat pe livada care ne apropiase și ne culcase în ierburile mlădii, dar am simțit moartea care adia în jurul meu. Iarba verde, ieri, era azi arsă și albă ca o tâmplă atinsă de furtunile vremii și rareori un greer năuc mai țărâia pe-o piatră care țipa ca o rană deschisă. Nimic din toate cele știute, nimic din toate cele așteptate.

Cădeau frunzele, una după alta. Am așteptat să aud tălângile, dar a răsunat numai un metalic și sec țăcănit de armă; turmele plecaseră cu vara și cătanele noi începuseră fuga. „E toamnă” gândi omul care venise să se regăsească, dar nu dăduse decăt de scheletele triste ale ulmilor și arșarilor, printre care stăruiau ca niște umbre, negrele sutane ale molizilor. „E toamnă” șopti omul și nu mai regăsea nimic din toate cele știute; veneau numai tristețile acestei reîntoarceri, sfâșietoarele melancolii ale faptului împlinit, care nu mai revine niciodată.

*

— „Ai crezut că vei găsi ceva din tot ce-a fost, ridicol cântăreț din liră?”

— „Poate...”

— „Tu uiți că ești un cântăreț, un greere sortit să nu-și afle odihnă niciodată?...”

... Vorbiseră umbrele...

Stăteam culcat pe spate privind în cerul albastru pe care triunghiuri de cocoare sburau speriate de un avion care făcea salturi sprintre printre nouri. Am stat și m'am uitat înapoi, în mine. Nu mai așteptam nimica, după ce cerusem totul. În grădina tristă a a toamnei nu mai regăseam nici o urmă din marele cântec al verii. Venisem la o nuntă, gășind o înmormântare. Ca niște sfeșnice străjuiau copacii, iar o lumină galbenă, ca o candelă, tulbura cerul acolo unde dealurile se sfârșesc și unde trenurile aleargă spre răsărit. Cineva plângea în mine. Dar nu; am ridicat mâinile — așa cum o făcuse visul meu acum câțiva timp — dar nu ca o ofrandă, ci ca o crâncenă și răsbunătoare amenințare... Un nor alerga pe boltă și întunecase soarele.

*

Cum a avut poetul francez sărăcia de imaginație de-a spune numai o jumătate de gând? „Partir, c'est mourir un peu”, — dar revenirile?

STEFAN BACIU

CĂRȚI

Mihai Beniuc, *Cântece de pierzanie**)

N'am înțeles și nu înțeleg pentru ce întâiul volum de versuri al camaradului nostru Mihai Beniuc a trebuit să fie botezat *Cântece de Pierzanie*.

Titlul acesta nu e justificat nici prin conținutul, nici prin ținuta volumului și ar putea contribui, bănuiesc, la nedreapta primire a unui talent real, capabil de mari realizări.

Dacă această nefericită alegere poate duce la suspiciunea de arătosenie, care, se știe, este o boală a veacului nostru și dacă unele atitudini „d'enfant terrible”, ce reies întâmplător din unele versuri, au putut atrage — pe lângă laude meritate — câteva critici autorului, lucrul nu trebuie să ne împiedece de a sublinia și a prețui cum se cuvine meritele poetice ale lui Mihai Beniuc.

*

Poetul nostru vrea să-și definească o atitudine, din care să putem surprinde viziunea sa proprie despre *vieoia*, căci despre *lume* o viziune nu se încheagă încă desăvârșit în poezia aceasta. În acest scop, versul lui devine adesea lapidar limpede mai totdeauna, și pretutindeni cu un bogat debit spontan al limbajului. Iată primele versuri ale volumului, care vor să precizeze, energic, și un crez:

Când voi isbi*) odată eu cu barda,
Această stâncă are să se crape
Și va țâșni din ea șuvoi*) de ape!
Băieți, aceasta este arta!

El își caută o autodefinire și o anumită neatârnare, de care ai impresia că vrea să se fălească, pentru că seamănă a originalitate:

*) Colecția „Abecedar”, edit. Miron Neagu — Sighișoara.

*) *vol. isbi, șuvoi*: se pare că poetul nostru are o ortografie proprie.

Numai umblați mereu după exemple,
Exemplele-s făcute pentru proști.
Din serie de vrei să te cunoști
Fugi de cărări și nu intra în temple.

Această descoperire „din serie” înseamnă însă avânt și ardere în
flacăra divină a creației:

Eu am luat-o fără drum**) în sus...
Mai urc și-mi vine câteodată-a plânge
Și mă 'ndoesc sub cruce ca Isus.

Văd totuși, cum în jurul meu tresaltă
Isvoarele*) nceputurilor sfinte
Și sufletul meu amețit, se simte
Vecin egal cu umbra cealaltă.

Aici cu Dumnezeu la cot, în Fire,
Minuni plâpânde plămădim din tină,
Cioplim din beznă forme de lumină
Și nu dorim nici jertfă nici iubire.

Tocmai din pricina acestei conștiente vecinătăți de creație cu divi-
nitatea, care constituie de fapt esența eternă a artei, tocmai pentrucă
poetul nostru crede în această esență și o cântă în prima poemă
din volumul de față, ar fi fost nimerit — și tot atât de... șocant
ca și titlul poemei *Cu Dumnezeu la cot* să figureze pe coperta cărții.
Dar, în fine, poetul e liber să dispună — a și dispus, cum dorește...
Infrigurat și el de beznă nimicniciei, îngrozit de „iluzii trecătoare”
— nu însă de cele eterne — (și, poate, poezia e una din ace-
tea) — spune:

Iluzii trecătoare nu cunoaștem.
Știm noi Nimicul dătător de friguri:
Odată ne va trece peste diguri,
Și 'n van o să încercăm să ne mai naștem.
Dar Noaptea asta ce-o ținem în brață.
Și de călduri am vrut să se pătrundă,
Pe veci de veci a devenit fecundă:
Va înflori vieață din Vieață. (Cu Dumnezeu la cot)

Din aceste cele dintâiu versuri ni se definește o personalitate cu
dorințele, ambițiile sau idealurile, cu temerile și îndrăznelile sale.
Mihai Beniuc are din belșug aceste calități sufletești. Rămâne să
vedem dacă ele își pot găsi exprimarea în forme de poezie, de artă
trainică; fiindcă poeții de azi mai cu samă socotesc că e deajuns
să spui *oricum ce te frământă*, sau mai ales că te frământă ceva
și... poezia-i gata.

*

În primul loc vom observa că versul lui Beniuc este firesc și
simplu, de o simplitate ce pare uneori banală, ca o cronică rimată
și pare să amenințe prăvălirea poeziei sale în această prăpastie.
Însă autoconfesiunea, prin sinceritatea ei sugestivă, trece peste pri-
mejdie. Iată un exemplu dintr'o poezie care ar putea fi citată drept
dovada celor spuse aici:

**) sublinierile sunt ale mele: R. D.

*) vezi nota 1 anterioară.

... Că am fost și beat din când în când
Ori de vin ori de femei, — se poate.
Sunt aicea 'n carte scrise toate,
Una știu: Nu m'am supus la vânt.

Vijelii, ispite au trecut
Cum trec vara norii peste boltă;
Ploaia lor de mi-a căzut pe holdă,
Eu am ris domol, nu m'am temut.

Toată vremea am rămas eu însumi,
Pe la porți domnești n'am fost milog,
N'am știut și nu pot să mă rog,
Nici n'aș vrea s'audă alții plânsu-mi.

Că servind pe candida Mincervă
Ori pe Venus ori pe nu știu cine,
Cu vârtute, harnic, plin de vervă —
Este drept, eu m'am servit pe mine.

Nimenea să nu mă 'nvinuiască:
M'am iubit mai mult decât pe altul
Ori pe alta, martur Preainaltul,
Nici ei n'au știut să mă iubească.

Preocupat de iubirea aproapelui și de împărcarea cu divinitatea glasul poetului devine mai grav și depășește cum am spus printr'un accent de sinceritate*) facilitatea:

Nici cu cerul n'am trăit în pace.
M'am luptat ades cu Dumnezeu.
Azi e pace însă: curcubeu.**)
Domnul vede ce-am făcut și-i place.

Dacă eu aunt mulțumit sau nu,
Nu e treabă s'o discut în time.
Ce sunt eu? Sămânță din mulțime
Ce crescú atâta cât putu.

În fixarea acestei atitudini, atât de personale, la care poetul ține să accentueze limpede timbrul eului său totdeauna, lăsându-l să răsuné în fiecare fixare de nedumeriri sau clarificări ideologice exprimate de versurile sale, e greu câteodată să surprinzi poezia dintr'insele. Această dificultate o întâmpină dealtfel orice poezie în care căldura inspirației este însoțită de *energia* convingerii: poezia lui Oct. Goga, cea a lui Aron Cotruș. Beniuc are ceva din acest energism al poeziei ardelené, precum are și preocuparea socială, și ea prezentă în poezia celor doi înaintași ai săi. Și această ultimă notă se străvede în poezia citată, atunci când poetul, căutând să ne înfățișeze... genealogia sa, afirmă, prezumțios, odată cu omagiul ce-l aduce părinților și conștiința nimbului de glorie ce socoate că li-l lasă moștenire și de a cărui paternitate se simte mândru, el care „crescu atâta cât putu”, el „sămânța din mulțime“:

Sunt copilul unui neam sărac,
Bieți români ce scormonesc pământul,
Vor să-și facă mai comod mormântul,
Tare mi este neamul ăsta drag.

*) Să se înțeleagă: afirmare personală. --- **) Notați scurttimea, așa de sugestivă a imaginii!

Ei mi-au fost credința 'n toi de luptă
Fiul lor, azi poate le sunt tatăl.
Aurul tristeții mele iată-l:
Carne sunt din carnea voastră ruptă. (Intrare)

Ceea ce face ca poezia lui Mihai Beniuc să ne atragă în totalul ei, este desigur această însușire generală a ei care-i dă aparența unei țesături variate pe bățătura bine aleasă a unei atitudini personale. Poetul vede, — vreau să zic arată în vesurile sale — cum — vede lumea, viața și moartea. Probleme mari ce frământă sufletul omenirii își găsesc ecouri în versurile sale. Neliniștit, curios adânc în fața tainei vieții poetul pleacă în căutarea ei setos, uneori încrezător chiar, alteori o privește epicureic, aproape cinic și impertinent, ori poate „voinicos de frică...“ Ori cum, el apare frământat de problema existenței.

Moartea vine tuturor la rând
N'a fost dată nimănui în samă
Bea mai greu, de-ți pare când și când
C'o auzi în beznă cum te cheamă

Lăsa filosofii să deslege
A vieții grea cimilitură
„Mănăstire 'ntr'un picior — trecură
Mii de ani și n'o pot înțelege.

Când odată vei fi ars și când
Vei fi doar netrebnice ruine,
Să trănesteși paharul la pământ
Și închide ușa după tine!

BCU Biblioteca Universitară Cluj

Deobicei taina existenței individuale ia în versurile lirice proporții cosmice, cum se și cuvine, ceace face ca multe poezii care ne înfățișează acest chip al frământărilor sufletului poetului să poată fi înlănțuite în ciclul intitulat *Destin*. Legătura organică a poemelor acestui ciclu o alcătuiește tocmai problema de care vorbeam, servindu-i ca substrat oarecum ideologic. Nu suntem dintre aceia care cred că cuprinsul operei poetice oglindește sufletul poetului, aidoma. Dar credem că frământat de anumite trăiri poetul le transfigurează pe acestea prin tensiunea fantaziei creatoare, dându-le înfățișare poetică. În sensul acesta poezia lui Mihai Beniuc poate fi considerată ca o expresie transfigurată a trăirilor, a experienței sale personale. Și e îmbucurător să putem constata că această experiență și această putință de transfigurare — spre deosebire de sumedenia versificatorilor de azi și asemeni puținilor poeți, — există. În cartea această de versuri, glăsuiește poetic un suflet. Și dacă uneori sufletul trece, în versurile lui Beniuc, dincolo de poezie, să fim mulțumiți că, de foarte multe ori, expresia acestui suflet e curat poetică. *Cartea lui Mihai Beniuc e o carte de poezie adevărată*, fiindcă în general expresia viziunii sale este poetică, artistică.

În fața Destinului sufletul acestui poet exprimă, am spus, curiozitate și neliniște sau nepăsare. Dar el mai arată și neastâmpăr, groază de monotonie, ceea ce-i dă prilejul să mediteze

La Sebiș ori în altă parte
Mereu acelaș dor de ducă...

...Nu sunt acasă nicăiri,
 La Cluj, vreau satul și pădurea,
 Mă simt la mine doar Aiurea
 Și azi îmi pare rău de Ieri,
 Visez neconținut un Măine
 Ce n'aș vrea să se facă Azi,
 O țară fără de popas,
 Un drum care fugind rămâne. (La Sebiș ori în altă parte...)

Alteori neliniștea se nfrățește cu nehotărâre în privința rostului vieții. Gândul lui flămând după Adevăr mușcă „acru măr al Veșniciei” și se îngrijorează de „lungimea tunelului”, ce are să-l străbată:

E la 'nceputuri undeva greșeală
 Busola minții arăta pe dos.
 Nu va ieși vreodată la iveală
 Metal, din întunec, prețios ?
 Străbat așa de ani treizeci aproape,
 Rod fără crez cu gândul ca un vierme 'n
 Al veșniciei măr, cum rozi în ape,
 Și nicăiri nu-i margine, nu-i ter nen, (Tunel)

Negreșit că aceste strădanii ale sufletului său ar apărea simple „note autobiografice” fără însemnătate dacă în sbuciumul versului n'ar răsună, prin arta poetului, ceva etern omenesc.

Alteori inspecția acestui destin îl revoltă. Revolta e de altfel o expresie des întâlnită în versurile lui Beniuc; revoltă împotriva firii, împotriva alcătuirilor nedrepte ale societății, împotriva răutății oamenilor, a infidelității iubitei...

Iată expresia dură a unui fel de revoltă în această poezie foarte frumoasă ca realizare totală:

Așa mă mișc în vieață ca 'ntr'o mină.
 Tot una-mi este coboriș, urcuș.
 La fiecare pas găsesc un brus*)
 Ce-l svârl să ardă aur în lumină.
 Puțin în pasă cine-o să-l culeagă,
 Bogați cu burtă sărântoci flămânzi;
 Că l dau la țârfe sau plătesc un prânz,
 Că-l poartă 'n deget ori în țărână l bagă.
 Dar va veni o zi când târnăcopul
 Impotmolit se va opri în stei,
 Lin am să șed, punând alături clopul,**)
 Și voi tuși cu sânge, ochii mei,
 Vor deveni sticloși, secându-și stropul...
 — Atunci veți pune oare-un ban pe ei? (Miner)

Sau, alte dăți cursa după aceste ținte-l obosește (*Obosîm*). Și totuși poetul visează nostalgic înfăptuirii trainice ca în acel frumos „Cântec despre melc”, una din poeziile lui mai vechi. Melcul „taie drum încet decis prin foi, Precum poetu 'n aurul poemii...

Un veac, și a trecut cu greu hotarul
 Crestat în ghimpi al unei late frunze
 În față șes, cu ierbi, de om netunse
 Dar cale nu-i O 'ncepe el, drum-rul.

*) ardelenism: bucată de piatră (minereu) — **) ardelenism: pălărie ung. kalap.

Și urma de argint e după el
Acestui melc aș vrea să fiu la fel. (Cântec despre melc)

Frumusețea acestei poezii constă tocmai în exprimarea potolită a străduinții către veșnicie: încet dar să lași *dără de argint*. Această potolită afirmare e o expresie rară în versurile lui Mihai Beniuc. Lui îi place mai mult afirmarea dârză, răscolitoare, ceea ce dă oare care înfățișare de... *teribilism* versurilor sale.

Mănat de apriga-i pornire sufletească spre culmile destinului, poetul se ia de piept și cu Dumnezeu care parcă-i stă în cale cu *creația* lui. Creator de irealități nouă, poetul sfidează chiar divinitatea, gelos că i-a făcut oarecum... concurență. Poezia caracteristică pentru această atitudine bătaioasă este frumoasa și variata piesă intitulată *Cu sanie fără clopoței*. În cursa aceasta nebună spre Dumnezeu, așa de bine prinsă în versurile ce transpiră mișcarea, poetul nu ține seamă de nimic, nici de propria-i ființă. Iată cum își îndeamnă telegarii spre ținta supremă:

Hi! caii mei!	Și de vi-i foame
O vână-mi craș,	Înima
Cu vânge am	Poftim! luați-o
Să vă adap.	Și pe ea!

Căci, vedeți impetuosul curier va să treacă dincolo de toate, ceea ce-i dă înghăduința să sfideze și pe creatorul însuși:

Moșnege, lasă drumul slobod,
Să treacă smei mei în tropot
De împărăția ta să sbor mai departe,
Dincolo de viață și dincolo de moarte!
Pe unde n'a fost pân' acum nimic
O lume nouă Eu am să ridic!

Și, observați acest *teribilism* nu consistă numai în majestatea pretenției de creație ci și în majestatea sa persoana I care se scrie — ca englezește... cu *Eu*: mare!

Vor judeca unii, ținându-se lipiți de conținutul, pentru noi aproape indiferent, al acestor exprimări puținătatea poeziei lor. Noi suntem de altă părere. Găsim aici un glas nou și o atitudine frumos exprimată, o simțire energetic și neted spusă: *artă!*

Să nu creadă lumea că micul om care e poetul acestor versuri e vreun titan de-a cărui răsvrătire are a se îngriji. Nu! Deși lucrul n'are pentru valoarea poeziei sale însemnătate, asigurăm pe cei neliniștiți că Mihai Beniuc e un omuleț pașnic, pentru care revolta e cel mult o diversiune sufletească sau un vis ideologic cu care-și înșeală mizeriile existenței sale și ale altora...

Neliniștile, speranțele, revoltele și credințele închise în versurile din ciclul poetic *Destin* prin modalitatea realizării lor în poeme ne dau dovada și măsura puținței de artă a acestui scriitor. Și puțința aceasta este reală.

*

Cel de-al doilea ciclu al volumului „*Cântece de Pierzanie*” (vai, ce titlu nefericit...) se cheamă, potrivit svâcnitelui ce pulsează în versurile lui, „*Indureratul Eros*”.

Dintre poezii ardeleni de azi, M. Beniuc este printre puţinii care reuşeşte să aibă o inspiraţie erotică de o... respiraţie mai largă.

Din acest punct de vedere poezia lui Beniuc trebuie pusă alături de cea a lui Emil Giurgiuca. Dar la acesta din urmă iubirea este împodobită în versurile sale, cu sclipitoare imagini înflorite, ca în minunata *Tinereţe* din volumul „Anotimpuri” cu care s’ar putea asemăna „*Cântec despre Fată*” a lui M. Beniuc spre a se găsi totuşi deosebirile, esenţiale între cele două feluri de... cântare. În poezia lui Beniuc simţirea esenţială este regretul după iubirea trecută, regret care se cristalizează în reflecţii asupra vestigiilor acelor vremi:

Goi rătăceam ca nişte zei eleni
Era atunci o vară foarte caldă
O floare înflorea prin burueni...
— Iubito, hai să mergem iar la scaldă,

Ei! ce se duc la vale timp ş’ apă!
Eu, uite, am rămas un ţarm spălat.
Pe care valul ne ’ncetat îl sapă,
Fărămă cu fărămă ne ’ncetat.

...Dar unde eşti tu? Singur stau la sfat,
E totul astăzi formă pură
În gând nu ’n soare şi căldură.
Iar visul sună ca un clopot depărtat (din *Cântec despre fată*)

Această răsfrângere îndurerată „del tempo felice nella miseria” e totuşi mai realistă şi mai puţin idilică decât în poema *Tinereţe* a lui Giurgiuca, plină de fantazie şi candoare. Erotica lui Mihai Beniuc are o tonalitate minoră bine instrunată, adeseori ritmată în amănuntele sonorităţii sale lirice (ex. *Versuri de seară*) şi porneşte dintr’o desiluzie care a sfâşiat o bucată de vreme liniştea lui sufletească, adăugându-şi înfrângerile cø o înfăţişare nouă a desolării în goană după căutarea identităţii cu ţintele supreme ale vieţii. Arare ori modalitatea de exprimare a sentimentului iubirii este şi mai majoră. Şi atunci ea capătă un colorit aspru, violent:

Inchide ochii tăi ca mura
Din poezia populară.
Te strâng prea tare? Adă gura
De sânge, de venin, de pară!

Ce-mi pasă că pe alţii încă
I-ai sugrumat la fel în braţă!
Eşti ca mormântul de adâncă,
Fântâna mea, Tu, de vieaşă!

Va fi aşa o veşnicie
Trecută ’n ritmuri şi poeme.
Vieaşă prinsă ’n nebunie
Se sbat, ură, ţipă, geme! (din *Desamăgire*, I)

Se pare că aceasta sete grabnică de vieaşă e conştiinţă de efemera durată a iluziei eternităţii... (vezi restul poemei!) Desamăgirea năvăleşte necruţătoare, repede. Chemarea din *Final* sună în note de romanţă, pentruca, după aceea, să sfârşescă într’un acord frânt de sarcasm.

În *Insula Vrăjită* sentimentul de dor, se încheagă, liniștit, în forma unei închinări adresate iubitei:

Păsările dorurilor mele
Peste mare 'n drumul lor pribeag
S'au lăsat cu aripele grele
Pe 'nflorita-ți insulă cu drag.
Ia-le 'n cuibul mânilor pe rând
Și le strânge lângă sân aproape...
Ci de-i dat ca mâne iar să plece,
Le sărută una câte una, —
Când va fi în valuri să se 'nece
Vor umplea de cântece furtuna.

Durerea despărțirii, reținută, concentrată, e frumos zugrăvită în versul vast, bogat din *Jurnal* și în *După un an*, care e un complement al celei dintâiu; cu deosebirea însă că, în cea din urmă, durerea izbucnește în revoltă și în ură; iar ura pentru această neizbândă se răsfrânge și asupra tuturor oamenilor; a alcătuirii sociale, trezind în sufletul poetului, se pare, o veche pornire, pe care dragostea se vede că reușise a o potoli. Poezia aceasta pierde însă prin câteva facilități regretabile de limbaj, pe care poetul le folosește ostentativ.

Dar dragostea nemărgenită se transformă în gama de sentimente care ni se comunică în frumoasa poemă intitulată *Ultima scrisoare*. Dela resenmare, mai mult voită și gândită, decât realizată în fapt, poetul trece la un sentiment de mândră ciudă amenințătoare, colorată cu o undă de sfidare parcă:

Știu, voi aveți în vieață altă normă,
Eu însă 'n f ța normei nu mă 'nchin
Nu te mai cânt în versuri niciodată,
In drumul tău mai mult *) nu am să ies,
Nu-ți fac reproșuri, nu ești vinov tă
Și n'am să spuu că nu m'ai înțeles.
A fost desigur numai o greșală.
Putea să fie mult, nimic n'a fost.
In veșnicia mea de plictiseală
Tot nu nu-mi inchipui că puneai un rost,
Și totuși, totuși câteva atingeri
Au fost de-ajuns să-mi dee ameteți.

Ceea ce arată că poetul trece ușor — lucru firesc în oscilația emoțiilor, — spre regret, sentiment trezit de imaginile amintirii. El reproșează apoi iubitei sale că nu a izbutit să se facă înveșnicită de puterea creatoare a simțurilor sale, așa cum Eminescu o făcea într'o poezie cu o situație emotivă analoagă. Și dacă poetul nostru reușește, cântând dragostea, să pășească dincolo de banalitate și să redea simțirea sa în forme originale, deși tema e așa de obișnuită în poezia lirică și așa de banal-dificilă în genere, asta dovedește talent:

Suna în mine murmurul pelagic
Al sfințelor creații de 'nceput.

*) ardelenism, care traduce o expresie neromânească.

Vedeam cum peste vremuri se înălța
Statuia ta de aur greu masiv, ...
... O, de-am fi stat alături doar o oră
Ai fi rămas în auriul vis
Ca o eternă, roză auroră
De ne 'nțeles, de nedescris.

Icoana iubitei rămâne totuși aureolată de nimbul sentimentelor din clipele fericite care au trecut, ireversibil,

Vei fi acolo veșnic ne 'ntinată
Te voi iubi mereu fără cuvânt.
Și lumea n'o să știe niciodată
Decă nu pot mai mult*) femeii să cânt.
Acolo sub lumina de mister,
Scaldată 'n apa visurilor lină,
Vei sta iubită ca 'ntr'un colț de cer
O stea de seară blândă și senină

Aceasta este noua nuanță efectivă trezită de reminiscența amintirilor fericite. Ea atrage prin iradierea sentimentelor o stare emotivă complet opusă celei dela început, motivată însă prin acest joc al imaginilor amintirii. Când iubita lui va fi în nenorocire, va găsi tot lângă dânsul izvorul cald al dragostei, defunctă astăzi:

Când au să te improaște cu noroi,
Tu fugi în lumea visului la mine,
Vom fi atunci singuri amândoi.
Cu lacrimi voi spăla eu orice pată,
Cu versuri ne mai scrise, te mângâi.
Îi dulcea lor cadență legănată,
Te vei simți ca 'n visul tău dintâi.

Și sentimentul acesta de iubire profundă crește în accente gradate spre absolutul caracteristic al pasiunii, așa de nimerit exprimată în aceste versuri:

Iar de va fi (cum simt mereu de-o vreme)
Să plec de-aicea dela voi curând,
Când g'asul tău vreodat' o să mă cheme,
Voiu reveni la tine din mormânt,
Și dac'ar fi să nu se poată trece
Pe veci pecetluitele hotare
M'aș sbate'ngrozitor în țărna rece,
Plângând în noaptea mare, tot mai mare.

Sentimentul acesta așa de uman, exprimat grav și lapidar, capătă o frumusețe remarcabilă în finalul poemei, demn de orice mare poet, mai cu seamă prin seninătatea potolită a expresiei care cuprinde, dându-și valoare crescută, intensitatea simțirii.

Un fel de superbie post amorem găsim în poezia *Intinde vremea giulgiu*, în care sunt de regretat câteva artificialități de rimă și vocabular (bibliotecă — adecă (!) = adică; deranj...), dar trebuie apreciată rima usturătoare și mândria adresată iubitei infidele și care marchează grimosul durerii reale; — În *Nu mă vei uita*, o poezie bună, se exprimă răutatea plină de necaz îndreptată aceleiași iubită necredincioase; iar în *Părerii de rău*, revine regretul

*) iar...

datorit aceleiași cauze. — Citez trei strofe din frumosul final al poemei :

In ochi ți-aș fi topit lumina
Din mările verzui — fiorul
Ce'nvălue nostalgic unda
Născând in oameni puruti dorul.

Furam zăpezii frăgezimea,
Căldura primăverii 'ntăie,
Să năvădesc poema blândă
A mâinii tale ce mângăie.

Petale roșii de mușcată
Ți-ar fi'nflorit pe gura caldă,
Un nufăr era orice zâmbet
Pe-o apă vie ce tresaltă.

Și tremura de poftă lutul
Pe unde ți-ai fi pus piciorul.
Meneam ca orice urmă dornic
Să ți-o sărute muritorul.

Dar vai piciorul tău dăstruge
In cale florile 'ntălmite
Și nu ridici cu mâna fluturi
Cu aripile obosite. —

Dorul și amintirea neștearsă isbutesc să se înfiripeze în poezia *Dor* pentru aceeași situație, pe când *Increstare pe o piatră moale* exprimă, uneori cu umor, cu necaz și ură aceeași emoție fundamentală, iar *Vino iarăși tu*, arată umilire, dorință și regret în versuri foarte frumoase de romanță și, în sfârșit, chemarea isbucnește în *Ultimele garoafe*.

Ultima poemă din ciclul acesta det poeme erotice *Indureratul Eros*, reia din nou gama durerii în câteva tablouri inspirate.

Iată o întreagă simfonie efectivă, care în variația ei bogată ne înfățișează, dinamic, sufletul sbuciumat al poetului, care găsește glas foarte ales, adeseori, prin care să ni-l arate și nouă, impresionându-ne.

Este aici o poezie din cele mai bune, din acele pe care o primim cu bucurie să ne mângăie sufletul.

*

Al treilea ciclu liric este intitulat *Intoarcere*. Prima poezie a lui *Făt-Frumos*, cu elemente de simbolizare băsmuitoare, ar putea fi pus mai potrivit în ciclul anterior, mai ales datorită sentimentului fundamental ce culminează în finalul poemei.

*Am să dau cu buzduganu 'n cer
Și din cer să-mi cadă drept în creștet.*

În *Tovarășii Copilăriei*, găsim multe lucruri de preț încheiate în elemente diverse de expresii, cu unele reminiscențe poate din Esenin, cu un fragment de imn către libertate, cu răsvrătiri spuse în învăluri simbolice: poezia e însă neîncheată și scrisă'n ton de conversație. *Revolta respiră și din Aicea printre Ardeleni*, interesantă, nu atât prin localismul căutat și, cred, facticei cât prin energia câtorva versuri și prin proprietatea expresivă a limbajului, care închea stări asemeni versurilor cotrușiene.

Poeților tineri, care putea fi mai concentrată, e o poezie frumoasă prin elementele-i de autoconfesiune ce le cuprinde și în cre-

zul social pe care poetul îl îmbracă în haină atrăgătoare, dându-i astfel un preț și pentru noi cititorii :

Și totuși cred într'o lumină nouă
Dar pentru asta, noi poeții
Trebuie să știm pe care coardă
E de sunat,
Nu-i timp acum de cântece duioase.
De lună și dragoste
Ca murmurul izvoarelor
Și șopotul frunzei,
S'aud mai tere gemetele surde
Din pieptul mulțimilor.
Descântece și blesteme ne trebuie!
Ca vracii să vârăm în viață
Febra mișcării
Să plesnească odată gogoșa prezentului.
Ca să vedem ieșind din ea
Fluturile vieții noi. (noia)
Din zărilor de sânge și de scrum
Ca o minune nouă să răsară
Călare pe Destin
Omul!...

Mărturisesc, începutul acestui citat de... „Poezie dirijată“, cu conținutul lui, nu mă interesează ca atare. Ori decâte ori poezia se subjugă idealurilor neadecvate artei ea pierde, când le ostentează pe acestea, din poetul ei estetic.

• Mă interesează, dimpotrivă, felul în care aceste simțiri și credințe, neînsemnate primele înșile, se exprimă prin aceste versuri energice firești și limpezi.

În câteva din aceste poezii se accentuează nota de „tărănism antiurban“, așa de comună la poeții lirici din epoca „Semănătorului“, adevându-se însă la expresii... moderne ca: „stridența sirenelor“ și „lătratul motoarelor“ etc. Poeziile acestea sunt din cele mai slabe.

*

Al patrulea ciclu „Flamurile Morții“ cuprinde mai multe poezii din care se poate desprinde, aproape în fiecare, o idee despre viață sau moarte. Fondul ceva mai reflexiv, mai adânc uneori, convine poetului, care realizează sub forma unor mici meditații câteva piese bine închegate, în care — vorbim de cele mai bune — doar ici-colea scapă câte o expresie neîndestulitor șlefuită care distonează cu întregul. Astfel: *Întâlnire*, *Teamă de toamnă*, *Sfârșit de toamnă*, *Osemințe*.

Cea dintâiu izbește dela început prin firescul versului ce cuprinde reflecția despre rostul vieții.

Viața asta așa cum e
Desigur nu-i cum trebuie
O ploae rece apoi un vânt
A'ntins iar frunza la pământ, etc.

Poezia termină cu un crescendo melancolic impresionant, — și expresia verbală e în câteva locuri de o familiaritate aproape banală. — Fiindcă însă poezia lui Beniuc își culege resursele ver-

bale din limba comună foarte adesea, mai des când e vorba de subiecte ce se acordează ușor cu acest fel de limbaj, lucrul nu izbește neplăcut pe cititor tot deauna. Dealtfel poetul știe să „fileze” ușor de la un fel de limbaj la altul, producând prin aceasta o ușoară oscilare plăcută a atenției, ca de pildă în aceste versuri de început al unei poeme :

Cine cunoaște tristețea
Lămpii cu petrol în miez de noapte
Cine ascultă romanțele ploii
Pe clapele acoperișului
Și plânge și nu mai așteaptă
Cine măsoară lungimea odăii
Fără să-și numere pașii
Apoi privește'n tavan
Cu gândul suspendat ca o heină'n cuier
Cine ascultă cum cîsmele ceasului
Tropăe pe caldarâmul vremii
Și se gândește că el a rămas în urmă...etc.

(Melancolii)

Se pot găsi în aceste rânduri expresii banale, alături de imagini convenabile poeziei autentice, pe cum și exprimări pescuite cu undița gongoristă, ce trehuesc așezați în categoria beției de cuvinte deadreptul, poate fiindcă poetul se lasă, dintr'o pornire diabolică a propriei firi, pradă aceluia *teribilism* pe care fantezia lui sglobie îl servește cu plăcere adesea. Dar și această maleabilitate a imaginației plâsmuitoare e o dovadă în plus a capacităților ce vor permite, printr'o disciplină crescândă, o evoluție viitoare probabilă.

Cu aceeași ușurință de exprimare, se realizează o atmosferă de cântec melancolic în poezia *Teamă de toamnă*, a cărei rotunjime emotivă impresionează, estompând originalitățile verbale; pe când în *Sfârșit de toamnă*, aceeași atmosferă, în ton ușor minor, nu reușește să-și afle exprimare sugestivă de câi în patru versuri, cele două dintâiu și cele două dela sfârșit, versuri foarte frumoase:

*Iară scormonește ca sobolul
Gândul morții prin grădina mea...
... Mâna mea în liniștea de veci
Cade frunza moartă pe hârtie.*

Cred că ceva mai desăvârșit realizată dintre poeziile acestui ciclu este cea intitulată *Oseminte*, în care presentimentul morții, exprimat în reflecții despre viață și despre moarte, culminează într'un final plin de regret, cu o ușoară nuanță de sarcasm :

Dar pământul o s'ascunză
Negreșit sămânța rară
Ce'n gunoiu de morți și frunză
Va ieși în primăvară...
— Numai eu n'o să mai caut
Drum napoi din Imposibil
Să te blestem, să te laud,
Univers ireversibil.

Sunt foarte interesante următoarele strofe din poemă, în care poetul reușește să inchege câteva cugetări filosofice cu o ușoară notă de umor :

Recăzut în anorganic
Hăul o să mă resoarbă
Rânjetului meu satanic
Și privirii stinsă, oarbă,

În zădar o să-i atribui,
Prietene gropar, vreun sens,
Înzădar vei sta să dibui
Cine-am fost, de a fost imens
Oceanul meu de gânduri
Ori de-a fost o simplă b...ltă
Ce-a secat ușor de vânturi
Trecătoare. Laolaltă
Cu ciocanele găsite
Dela alții ve chiul craniu
Pune-mi-l. Ingrămădite
Vor luci în soare straniu

Ciclul se încheie, încheind și volumul cu cea mai mare poemă ce o cuprinde cartea aceasta de versuri; *Cele trei corăbii*. Un poem mai complex de cât celelalte dar și mai puțin concentrat și mi se pare cu o tendință de absconsitate simbolică, ceea ce pretinde, conced, oare care măestrie constructivă. Se află în poema aceasta multe versuri admirabile, dar, cred eu și poate greșesc... nu se găsește o suficiență contopire între concepții și realizare, ceea ce face ca poezia să rămână rece și distantă, ca întreg. Poate ca o refacere totală a ei ar da puțința scriitorului să găsească expresia desăvârșită pe care o așteaptă o unică operă de artă în care poetul va trebui să concentreze viziunea, nelăsându-se furat de cântecul ademenitor al vorbelor și al ritmicei. Nu intenționez să șicanez pe unul dintre cele mai distinse talente poetice ale Ardealului, dar câteva versuri scrise după acest volum îmi confirmă spusa mea de mai sus.

Oricine va trebui să constate că lirica lui Beniuc este poezie autentică. Noi ne bucurăm că unul din prietenii sprijinitori ai „Paginilor Literare” se afirmă cu atâta incontestabil talent pe orizontul poeziei naționale actuale și că a contribuit și el prin aceasta să țină sus, o spunem fără înconjur, prestigiul acestei reviste fiind colaborator — fondator al ei, alături de alții. Știm ce a câștigat literatura Ardealului prin activitatea noastră și suntem mulțumiți dar dorim ca talentul lui Mihai Beniuc să nu piardă prin falsele laude ce i s'ar aduce, ci se câștige prin prețuirea frumosului real și a artei autentice ce se aprinde în creația lui poetică. De aceea îi dorim o cât mai bogată înflorire a darului cu care l'a înzestrat Dumnezeu și o cât mai justă autocontrolare a lui: atunci va izbuti, desigur, să ne dea opere și mai desăvârșite pentru care avem timp să așteptăm și noi și dânsul și le așteptăm cu speranțe depline.

ROMULUS DEMETRESCU

Petru Neagoe: Drumuri cu popas, trad. de I. Giurgea
Ed. „Cultura Românească“ 1938.

Scriitorul român american, Petru Neagoe, nu-și scrie cărțile în limba noastră, de aceea n'am putea afirma că e pe de-a întregul romancier român. Și totuși e scriitor român nu numai prin originea sa, ci și prin acea minunată zugrăvire de viață românească a țăranului nostru, domeniul exclusiv de inspirație în scrierile de până acum ale lui Petru Neagoe.

Dragostea de ai săi, de locurile părăsite de autor din cea mai fragedă tinerețe, românismul cald al lui Petru Neagoe străbate de-a lungul tuturor scrierilor mai întinse, îmbibate de nostalgia celui aflat printre streini. Petru Neagoe atât de mult se simte înrădăcinat sufletește în pământul românesc, încât într'o excesivă probitate de artist, refuză oferta de a scrie romane ale vieții din vestul american. Credem că e o adevărată subprețuire din partea sa însăși.

Suntem convinși că acest romancier român de limbă streină e cel mai mare maestru, în acest dificil gen al romanului, din câți romancieri am putut noi arăta până azi. Lasă cu mult în urmă pe cei 3—4 mari romancieri pe care-i avem azi în țară. De aceea nu poate fi vorba de o comparație între ei, decât doar dintr'un singur punct de vedere, acel al subiectelor țărănești pe care le „tratează“ toți romancierii noștri de frunte. („Viața la țară“, „Ion“, „Baltagul“ etc.).

Se va putea oare obiecta că o comparație între un romancier român care scrie în englezește și unul care scrie în românește e dela început exclusă? Da și nu. Excludem comparația când ar fi vorba de precizat contribuția pe care o aduce unul sau altul în perfecționarea aceluia instrument artistic denumit „limba literară“ sau stil literar. Deci din punctul de vedere al limbei și stilului contribuția lui Peter Neagoe ar fi ca și inexistentă. Numai cât în roman, spre deosebire de poezie, acestea nu contează prea mult. Și când spunem aceasta ne gândim mereu la traduceri. Spre deosebire de un poet. un mare romancier obține și în traduceri făcute în alte limbi din opera sa, aceleași mari succese, dacă nu și mai mari chiar. E cazul atât de frecvent și de astă dată ni-l confirmă și romanele lui Peter Neagoe, traduse în atâtea limbi streine (engleză, franceză, germană, suedeză, olandeză, etc.).

E un romancier destul de recent. căci al 2-lea roman al său „*Drumuri cu popas*“ a apărut la New-York abia în 1936. Petru Neagoe debutează cu volumul de povestiri „*Furtuna*“ („Tempête“) scris în l. franceză, dar tradus imediat și în englezește („Storm“, Londra, Ed. Obelisk Press).

Când încă puțini din scriitorii noștri au avut parte de o reputație cât de cât „europeană“, pentru Peter Neagoe aceasta e prea puțin spus. Romanele sale sunt la fel de mult cetite și apreciate atât în vechiul cât și în noul continent, ba chiar și în Australia își are cetitorii și admiratorii săi, care uneori se întâmplă să fie chiar Români din Ardeal și chiar din regiunea descrisă în romane!

Pe lângă volumele de povestiri, opera de căpetenie a lui Petru Neagoe o constituie cele 2 romane ale sale, ambele având drept motive de inspirație și cadru, viața țăranilor români din părțile Sibiului, regiune în care a copilărit și autorul până la 16 ani. Întâiul roman, „*Ileana din Aciliu*” (comună din ținutul Sibiului), în traducerea franceză „*Ileana la possedée*”, l-a făcut cu drept cuvânt celebru.

Al doilea roman, a cărui intrigă autorul o face să se desfășoare într’o altă comună fruntașe din părțile Sibiene, (în Miercurea-Sibiului) se poate ceti și în românește sub titlul „*Drumuri cu popas*”; în limba originalului poartă numele „*Acolo-mi este inima*”, („*There is my heart*”, New-York și London, 1936).

Acțiunea se petrece în epoca dinainte de război, în epoca de asuprire ungurească, într’o vreme când emigrarea în America, a Românilor din Ardeal, era ceva foarte obișnuit.

Scris după peste 30 de ani de absență din țară, prin precizia notației și a descrierilor, cu puterea de memorie de care autorul ne dă dovadă, romanul acesta uluște pur și simplu.

„*Drumuri cu popas*” mai pune pe gânduri pe cititor și prin noutatea și îndrăzneala temei însăși a romanului. De fapt nu ne uluște tema în sine, originalitatea, neobicinuitul ei, ci tocmai arta cu care e desbătută această neobicinuită problemă de dragoste, decentă și discreția autorului, cu toată acea aprofundare a unor pasiuni puternice în sufletul eroilor înfățișați cu atâta firesc și putere de viață.

Eroii romanului sunt toți țărani: tânărul Ion Codreanu, orfan crescut de rude într’un sat de munte, păstor priceput și îndemânatăc la orice fel de lucru; apoi frumoasa Sălișteancă Zamfira, soția lui Anghel și Anghel însuși, care deși fierar, cărciumar și negustor deodată, e tot un țăran autentic și el; cu toate că e mai în vârstă decât Ion și uneori bolnav de friguri, încă e un bărbat voinic și chipeș

Între aceste trei personaje se împletește toată acțiunea romanului, toată acea frământare de patimi, de dorințe, de bucurii și de dureri.

Dornic de a cunoaște lumea și abia ajuns de 18 ani, Ion se hotărăște să-și lase pe ai săi, să emigreze în America, pentru care lucru de mult se pregătise. Pe drum, către orașul Sebeș unde toți emigranții din regiune trebuiau să se prezinte la un examen medical se împrietenește cu Anghel și cu Zamfira, soția fermecătoare a acestuia din urmă. Găsit bolnav de ochi, Ion este silit să-și amâne plecarea din țară, cel puțin pentru 2 luni, până la vindecare. La invitarea lui Anghel, care-l îndrăgise ca pe un frate, Ion face, vrând-nevrând, un popas în satul Mircurea, unde-și aveau locuința soții Anghel și Zamfira, trăind într’o relativă bună stare materială. Singura îngrijorare a celor doi soți era lipsa copiilor. Ion se înamorează pătimaș de soția prietenului său, de Zamfira, de care simte că nu se mai poate despărți. Popasul lui Ion în Miercurea, ține cam mult, aproape 2 ani. Dar din cauza unei nașteri Zamfira moare

Ion, zdrobit sufletește, își continuă drumul său de pribeag și părăsește satul cu popas, murmurând la despărțirea de casa lui Anghel: „Aici îmi las eu inima“. Aceasta e acțiunea foarte schematic expusă. Dar n'am putut expune și nici n'am amintit de drama sufletească a lui Anghel, a soției sale Zamfira, care se hotărăsc să-l accepte pe Ion în taina căsătoriei lor și regretă amar. Pentru aceasta romanul ar trebui citit.

Face impresia însă că nu acțiunea în sine este substanța de bază a romanului, deși nelipsită de un puternic interes și cu atât de complexe aspecte de psihologie omenească de-alungul întregului roman.

Din acest punct de vedere credem că merită a fi citate următoarele reflexii din opera de față:

„Țăranul are inima prea largă ca să-și poată trăi viața cu capul. Am încercat și eu să trăiesc cu capul, zise Anghel, dar inima și acum o aud ticăind“.

Sau în altă parte:

„Viața este o fiară setoasă de sânge. Te apucă așa de gât și începe stă te scuture“.

Cele de mai sus, ar putea da doar o foarte slabă idee de temperatura înaltă a operei. N'am insistat însă asupra altei laturi a romanului, asupra valorii lui ca document social. Pentru streini „*Drumuri cu popas*“ mai este și un adevărat film documentar. Într'o lume industrializată ca cea americană viața patriarhală a țăranilor români e ceva cum nu se poate mai exotic.

De aceea la Peter Neagoe nu putem indetesta remarca minunata dozare a analizei psihologice cu descrierea faptelor, a indivizilor a mediului social înconjurător.

Descrierea destul de amplă a ocupațiilor țăranului mărgean, păstoritul, plugăria, negoțul, meseriile, apoi frumoasa zugrăvire a obiceiurilor românești, la pețit, la nunți, la moarte, la sărbători ca Anul nou, etc. descrierea portului, a mâncărilor românești, a superstițiilor și fatalismului țărănesc; pe urmă arătarea raportului dintre națiunile conlocuitoare, neînțelegerile dintre Români asupra și stăpânirea ungurească reprezentată prin receptorul și jandarmul un-pur, certurile dintre Români și Sașii privilegiați, frica țăranului de oastea streină, dar și toată cea virtute strămoșască, cinstea, sinceritatea, ospitalitatea sătenilor, cu viața lor într'un ritm patriarhal. „*Drumuri cu popas*“ ca de altfel și celalalt roman al lui Peter Neagoe, e o carte care ne face și un mare serviciu pe plan politic, o mai bună propagandă peste hotare decât activitatea a zeci de atașați de presă la un loc!

Acest frumos serviciu ni l poate face opera unui scriitor român emigrat, cu dragoste față de țara sa de naștere. Dar într'un fel oarecare „*Drumuri cu popas*“ poate fi considerat ca o anticipare de roman al emigrării, gen care la noi lipsește cu desăvârșire.

Aici pentru întâia oară se pune într'un mod mai amplu problema emigrării Românilor din Ardealul asupra; cu tot conservatismul recunoscut, Românul ajuns la sapă de lemn, nu arareori era nevoit

să apuce drumul pribegiei, întotdeauna însă cu hotărîrea de a se înapoia în țară, îmbogățit. Atât de des se străvede apoi în paginile cărții nostalgia autorului, dorul de casă al emigrantului, exprimat atât de precis deși simbolic prin însăși titlul englez: „Acolo-mi este inima”, (There is my heart).

Romanul acesta atât de patetic, în fine, nu putea fi scris decât de un emigrant la care dragostea de țara sa, de neamul său precumpănește. De aici culorile pline de lumină, simpatia și căldura, duioșia și umorul chiar cu care ne descrie viața românească, fără a cădea un moment însă în idealizarea și convenționalismul „gen Alecsandri”.

NIC. N. MUNTEANU

ÎNSEMNĂRI

Nimic mai înduioșător decât să te pomenești, inopinată, la ușă, cu un fost coleg de liceu, care, după ce a lipsit, fără s'o simți, 10—15 ani din preajma și din mintea ta, se răpede plin de căldură la tine, salutându-te, cu un răs extins până în rejunile auriculare, larg și ardeleneste: *servus!*... „Nu mă mai cunoști? Sunt eu!” — „Ba da, cum nu!” răspunzi încurcat, presându-ți amintirile ca să-i dai de nume și nereușind. El însă te bombardează, greu, cu vorbe, și din vreo frântură de conversație alii că-i spune Petre. Petre.. Petre... și cântărindu-l, furios, din ochi, de-odată și se face lumină: Petre Pastă! Este el din tălpi și până în creștet. Apoi descoperi că-i primpretor sau judecător la țară și încet încet și se ru-lează în față un film simplu și mediocru văzut din afară, dar cosmic și catastrofal din perspectiva colegului, vechiului coleg de liceu. După ce a vorbit de sine, ca să fie politicos, trece la persoana ta, împrejmuid-o cu o groasă mireasmă de laude ieftine, „Imi plac versurile tale, sunt strajnice, au în ele ceva nou și irezistibil, ești cel mai mare poet al generației!” — „Le-ai citit?” întrebi măgulit că până și Petre Pastă contează printre cititorii tăi. „Ai talent”. — Nu chiar, doar puțin geniu” îi răspunzi jenat și spiritual și râ-deși amândoi sgomotos. „Știi că și eu scriu!” Faci ochi mirați, dar te corectezi îndată: „Da, da, sigur, cum nu, știi, am cetit, cunosc, mi-a plăcut...” și te sbați să-ți aduci aminte de-a fi văzut numele de Petre Pastă în josul vreunei pagini de tipar. Amicul Pastă îți vine în ajutor. „Primești Granița literară”. — Nu, dar o citesc, așa, pe la librărie.” te precipiți tu, bucuros că, în sfârșit, cunoști, măcar nominal, arena unde se dă tumba literatul Pastă. „Dar scoatem acum o nouă revistă, Renovarea, va fi cel mai puternic fort în linia Maginot a spiritualității românești, la granița de vest. Semproniu Vuieț va fi directorul, e om de inimă și are bani. Eu și Titu Zamă avem redacția”. Și după ce te mai omoară o jumătate de ceas cu programul, firește național, religios și mai știe Dumnezeu cum nu, ca să schimbi situația, îl înviți la o bere. „Știi ce? Te-aș ruga ceva”.

Automat bagi mâna în buzunar, ca să scoți punga, dar te-ai înșelat, amicul Pastă te vrea colaborator la Renovarea, tocmai de aceea a venit la Cluj. Vrea să se pună în legătură cu literații de aici să iasă ceva *di granda!* Dar Petre te strânge în clește și, pentru a eși din strânsoare, dai ceva, cum ai da unei mâni întinsă prea stărui-tor la margine de drum Drept mulțumită, Pastă scoate caietul din servietă și te delectează cu propriile-i produse poetice. Deslănări verbale, care ascund, cu prea puțină discreție, un mărunț comerț sentimental cu o șvăboaică din Vinga sau Aradul Nou. „Las'o, Petre. Fă mai bine altceva” — îți vine să-i spui. Dar fiecare om are dreptul să-și exhibeze imperativele sexuale cum crede el că-i just. Il feliciți, plătești și pleci. Dar seara, ca din întâmplare, te întâlnește din nou. Il înviți iar, apoi îl conduci la gară, ca să fii sigur sigur că pleacă. De-acuma însă ghiața s'a spart. Scrisori și ștafete, ca să-i trimiți „material”, orice, pentru revistă. Ne mai fiind obligat prin prezența lui agasantă, te faci că nu știi nimic, sau îi răspunzi în doi peri, pe un petec de hârtie. Și numai ce te trezești într'o zi ca din senin, cu niște colți de câne în turul pantalonilor. Amicul s'a supărat! Află că-ți lipsește aurul inspirației și alte metale de-acestea. Nu vrea să te ierte odată cu capul că ai refuzat să-i trimiți volumul cu dedicație. Strigi la potaie, dar la urmă tot tu ești rău, pentru că el te injură, iar tu n'ai pe cine injura. Vorba aia, dacă te-a injurat un țigan, rămâi cu ea, pentru că de geaba-i răspunzi injurându-l, tot nu-i schimbi culoarea. Și așa vechiul tău coleg de liceu, apoi amic literar, iar la urmă dușman la cuțite, nu pierde nicio ocazie, să latre răpănos la tine din ograda vreunei redacții, undeva în vreun sat, la granița de vest, apărând acolo iluzoriu spiritualitatea românească. — Nimic mai înduioșător decât să te pomenești, înopinată, la ușă, cu un fost coleg de liceu etc... etc... etc... M. BENIUC

La pagina literară hebdomadară a cotidianului maghiar brașovean „B. L.”, scriitorul Szeinlér Ferenc publică următorul meda-lion despre Octav Șuluțiu: „Am convingerea că scriu mai mult din invidie despre prietenul Octav Șuluțiu, simpaticul reprezentant al tinerei generații de scriitori români. Întâia carte ne-a apărut prin același an și de-atunci datează și cunoștința noastră. Eu de-atunci nu mi-am prea sporit numărul cărților, iar lui, nu de mult, i-a apărut a 3-a lucrare voluminoasă. Înseamnă ceva această comparație? Da și nu. Un lucru e sigur că scriitorii români de-o vârstă cu noi nu sunt nevoiți să-și îngrămădească manuscrisele pe masa de scris. Când în Capitală, când în provincie apar editori care nu numai că le imprimă cărțile, dar le acordă și onorarii. Lucrul cel mai de mirat însă e că acești editori nu angajează numai editarea romanelor. Romane acceptă și editurile ungurești, ba și cele din Ardeal, fără multe greutăți pentru scriitorii consacrați, cu oarecare forțare, dacă e vorba de un tânăr teribil. Cazul lui Octav Șuluțiu însă ne arată că editura românească lângă roman și cartea distractivă desface și așa zisele genuri literare mai dificile. (Ultima carte a lui Șuluțiu a fost o colecție de eseuri). Pe piața cărții maghiare ardelenе editorii

de eseuri lipsesc. Firește și editorul român cumpănește cui să-i imprimare romanul, studiul sau eseul. Octav Șuluțiu e un scriitor dotat. Întâia carte i-a fost un roman. Dar ce român ciudat! Se numește „Ambigen“ și conținutul, având în vedere numărul mare al tinerilor cititori de ziare, n'aș îndrăzni să-l redau aci. Eu însumi am fost nițel frapat, deși în scrieri numai lipsa de talent mă sperie. Am și scris un comentariu cu titlul „Un interesant roman românesc“. Critica a primit favorabil apariția romanului, doar aderenții tradiției, din pricina conținutului, și-au formulat oarecari rezerve. (Revoltător era că părțile așa zise „delicate“ ale cărții nicidecum nu puteau fi utilizate ca lectură de scandal din pricina stilului și a intențiilor de înaltă finută literară ale scriitorului). Ciudat lucru însă că deși autorul e profesor la o școală confesională, pentru această carte n'a fost atacat de nimeni. De a doua carte și publicul maghiar a aflat mai curând. Chiar în paginile ziarului „B. L.“ a apărut un interesant reportaj care îi prezenta cartea și între altele aducea și părerile autorului despre războiul fratricid din Spania. În această carte Șuluțiu, între marginile studiului și ale descrierii, a zugrăvit un Brașov viu și interesant văzut cu ochii unui român. Pentru mine a fost interesantă, fiindcă mă ocupasem și eu cu această chestiune, și din Șuluțiu, mărturisesc că am cunoscut multe lucruri care mi-au scăpat atenției. Sper că nu se va supăra dacă îndrăznesc să i-o spun aci că despre Ungurii din Brașov amintește abia în 2—3 cuvinte, ceea ce într-o carte de 200 pp. s'ie puțin. De altfel cartea a avut un succes meritat. Publicul s'a liniștit, în cartea aceasta văzând îndreptarea scriitorului, numai criticii au ajuns într-o situație delicată trebuind să-și modifice opiniunea de până aici despre autor. Acest scriitor a prezentat cea mai bună icoană a orașului din ultimii ani fără a-și prea înfrumuseța obiectul. S'a legat de fapte și dacă cineva a luat cartea în mână nu ca lectură ci ca pe un be-decker nu s'a înșelat în datele ei. Găsește pe teren ceea ce povestește scriitorul în paginile cărții. Apariția volumului al 3-lea n'a fost o surpriză pentru mine pentrucă m'am așteptat să-mi fac o nouă icoană surprinzătoare despre acest scriitor. În adevăr din această din urmă carte a sa fac cunoștință cu un critic de priviri agere și largi. „Pe margini de cărți“ te uluște cu numărul operelor citite. Eu citesc mult, dar nu cât el. În cursul lecturii m'am mângâiat în invidia mea că atâtea studii serioase aparțin indeletnicirii de critic. Și cu adevărat așa e. Șuluțiu în această carte a sa tălmăcește omagiul tinereții pentru producția literară a scriitorilor de „patruzeci de ani“. Multe cărți comentate în această operă nu le cunosc dar o afirm liniștit că nu pot fi mai interesante ca prezentările lor în opera lui Șuluțiu. Dacă cineva ar vrea să se orienteze în literatura românească din ultima epocă, i-aș recomanda acest volum. În comentariile scrise despre Eminescu, Regina Maria, Iorga, T. Arghezi, Lucian Blaga sau Gib. Mihaescu, cel mort de curând, cititorul găsește nu numai portretul scriitorului ci și interesanta și luminoasa icoană a vieții literare românești. Iată un tânăr scriitor român foarte talentat. De altfel trăiește printre noi, poartă ochelari, îi place șvar-

țul cu caimac și — asta nici n'ar trebui s'o mai spun — e un admirator al literaturii franceze”.

Răsfoind defuncta revistă ardeleană „Cosinzeana”, la pag. 327, An. VII, Nr. 22—23, am dat de poezia de mai jos semnată Gh. Boldea, care nu-i altul decât regretatul poet de delicată simțire a cărui plachetă de versuri „Soliloquii i-a editat-o și i-a prefătat-o postum poetul Emil Giurgiuca. Din volum poezia care urmează lipsește.

Vară

*Pretutindenii măestrie
Se deschid senine zori,
Luncile-s o broderie
— Proaspete velinți cu flori. —*

*Undeva ca 'n templu sună
Pe amvon, — un ciocârlan, —
Candele de foi lumină
Maci înflăcărați în lan.*

*Cald zefirul tămâiază
— Cu cădelnițe de crini, —
Dorul i-a rămas de pază
Prin răzoarele cu spini.*

*Lănci, văpăi, pe nări de soare
Sbor p'al holdelor belsug,
Colb de-aramă peste-ogoare
Cade din al verii rug.*

BCU Cluj / Central University Cl. Boldea Cluj

În Nr. pe Octomvrie din acest an, revista „Erdélyi Helikon” aduce traducerea în ungurește a basmului „Stan Pățitul” de Ion Creangă, sub semnătura lui Eugen Kiss. Traducătorul pare profund inițiat în tainele limbii românești și în cea a lui Creangă, în special. Traducerea transmite publicului unguresc nealterată savoarea scriitorului nostru. — În „Pasztortüz”, a 2-a excelentă revistă maghiară dela Cluj (An. XXIV, Nr. 9, Septemvrie 1938), Victor Brassai traduce poezia „Bătrânii” de Oct. Goga. Versiunea, de altfel corectă, nu reușește să redea atmosfera poemei marelui nostru poet. În deosebi ultima strofă, în care Goga a concentrat atâția artă și atâta frumusețe, pare de tot îndepărtată de original. În acelaș număr al revistei însă R. Berde Maria talmăcește magistral „Rugăciunea unui Dac” a lui Eminescu.

„Hanul Roșu”, volumul de nuvele al camaradului nostru V. Beneș continuă să se bucure de-o primire excelentă în critica literară. Unanim, i se recunosc, tânărului și talentatului autor, merite reale. Aproape toate publicațiile noastre periodice i-au consacrat comentarii elogioase, salutând în V. Beneș un nou scriitor de valoare. Succesul obținut de V. Beneș, evident, ne-a străbătut de-o prietenească bucurie. Dar o mărturisim sincer că pentru noi, camarazii dânsului dela acest periodic, n'a fost o surpriză. Alesul talent a lui V. Beneș pentru noi demult nu mai era o taină. Comentariile

noastre viitoare, intenționat lăsate mai la urmă, o vor dovedi-o cu prisosință.

Tânărul scriitor Vintilă Horia anunță pentru această toamnă, în București, apariția revistei „Meșterul Manole” și lansează, în acest scop, un entuziast manifest literar către scriitorii generației sale. Plecând dela constatarea că marile publicații românești, „Convorbiri Literare”, „Sămănătorul”, „Viața Românească”, „Gândirea”, au concentrat și au dus la îndeplinire idealurile unei generații, trage concluzia că generației de tineri scriitori ai României de azi îi revine sarcina și datorința continuității: *înălțarea culturii românești pe piscul de lumină pe care-l merită, arătând că o nouă cultură europeană e posibilă prin participarea conștientă la efortul creației românești.* Acesta ar fi țelul revistei Meșterul Manole. În vederea realizării programului se vor concentra sub steagul publicației toate ramurile artistice ale tinerei generații de scriitori români. Cercuri culturale, purtând numele revistei, vor lua ființă în toate orașele țării și corespondenți speciali îi vor răspândi numele și crezul peste hotare. În ținuta ideologică a revistei, nu vor fi admise atitudinile antinaționale, nu se vor tolera devieri dela tradiția românească și nu se va dărâma nimic. Dimpotrivă, se vor păstra cu sfințenie punctele de vedere câștigate cu efort și sinceritate... Credem că nu ne-a scăpat, în linii mari, conținutul manifestului d-lui Vintilă Horia. Programul revistei și al mișcării ce-l anunță întâlnește întreagă simpatia noastră. Ni-e dragă tinerețea și eforturile ei generoase. De-aceia salutăm acest tineresc și totuși atât de echilibrat entuziasm, dorindu-i să-l vedem cât mai neîntârziat în amplă desfășurare.

TEODOR MURĂȘANU